ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ TARIM MUHASEBESİ VERİ AĞI (FADN) SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE ÇİFTÇİ KAYIT SİSTEMİNİN İNCELENMESİ

Cihan NAZLI

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ANKARA
2006

Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ TARIM MUHASEBESİ VERİ AĞI (FADN) SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE ÇİFTÇİ KAYIT SİSTEMİNİN İNCELENMESİ

Cihan NAZLI

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Taner KIRAL

Avrupa Birliği'nin en önemli ve kapsamlı politikalarından biri olan Ortak Tarım Politikasının işleyişinin devamı ve alınan kararların sağlıklı olması açısından, istatistiğin ve kapsamlı bir veri ağının payı yadsınamayacak derecede büyüktür. Bu fikirden hareket ederek, AB'de tarımsal veri tabanının eksikliğinin giderilmesi amacıyla 1965 Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) oluşturulmuştur.

'Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) Sistemi Çerçevesinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sisteminin İncelenmesi' başlığı altında ele alınan çalışmada, sistemin genel yapısı ve birlik içerisindeki uygulamalarının yanı sıra, Türkiye'de uygulanmakta olan Çiftçi Kayıt Sisteminin (ÇKS) kapsamı ve FADN ile benzeyen ve ayrılan noktaları ele alınarak, ileriki dönemlerde FADN sisteminin uygulanmasında ÇKS'den faydalanılma olanakları tartışılmıştır. Bunun yanında ÇKS'ye benzer bir nitelik taşıyan Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS) konusunda bilgi verilerek, mevcut sistemden IACS'a geçişin olanakları tartışılmıştır.

2006, 98 sayfa

Anahtar Kelimeler: Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN), Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS), Avrupa Birliği (AB), Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS)

ABSTRACT

Master Thesis

THE EVALUATION OF FARM REGISTER SYSTEM IN TURKEY IN THE FRAME OF EU FARM ACCOUNTANCY DATA NETWORK (FADN) SYSTEM

Cihan NAZLI

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics
Supervisor: Prof. Dr. Taner KIRAL

In the scope provide the sustainability of the process of Common Agricultural Policy, which is one of the most intensive and important policies of European Union, and ensure the precise of the decisions taken, the share of statistics and data network is remarkable important. Starting from this opinion, in order to get rid of the lack of agricultural database in EU, in 1965, Farm Accounting Data Network (FADN) has been established.

In this study performed with the heading of "The Evaluation of Farm Register System in Turkey in the Frame of EU Farm Accountancy Data Network (FADN) System", the general structure of FADN System, its implementations in the Union, current situation in Turkey, works done up to now and the precautions to be taken to reach the deserved level after defining the breakdowns were attempted to determine. Besides, by informing about the Integrated Administration and Control System (IACS), which has similar characteristics with Farm Register System, the possibilities of transition to IACS from current system was discussed.

2006, 98 pages

Key Words : Farm Accountancy Data Network (FADN), Farm Register System (ÇKS), European Union (EU), Integrated Administrative Control System (IACS).

TEŞEKKÜR

AB'ye adaylık sürecinde, Türkiye'yi, Birliğin tarım sektörüne uyum sağlama konusunda sıkıntılı bir sürecin beklediğini söyleyebilmek mümkündür. Türkiye'de tarım sektörünün yapısal eksikliklerinden kaynaklanan sorunların çözümünde, doğru politikaların tespit edilmesi kadar, kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması, mevcut uygulamalardan azami yararlanılması ve sonuç odaklı uygulamaların benimsenmesi önem taşımaktadır.

Türkiye'de hali hazırda kullanılan Çiftçi Kayıt Sistemi uygulamaları haricinde, AB Tarım Muhasebesi Veri Ağı sisteminin Türk tarımına entegre edilmesi ile ileri düzeyde bir kayıt sistemine ve böylelikle Tarım Politikalarının oluşturulma aşamasında önemli bir dayanağa sahip olabileceğimiz söylenebilir. Bu fikirden hareketle hazırlanan çalışmada, FADN sistemine uyum koşulları ve mevcut ÇKS'den faydalanma olanakları araştırılarak Türkiye'nin adaylık sürecinde güçlü ve zayıf yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamda benden bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen Danışmanım sayın Prof. Dr. Taner KIRAL'a, araştırmalarımın her aşamasında desteğini aldığım sayın Araş. Gör. Neslihan KÖSE'ye, yardımlarını benden esirgemeyen aileme, eşim Bilge'ye ve istatistiki çalışmalarımda verdiği destekten dolayı Murat ASLAN'a ve tüm iş arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Cihan NAZLI
Ankara, Kasım 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET ……..…….. i
ABSTRACT ……...…….. ii
TEŞEKKÜR ..……...……. iii
SİMGELER DİZİNİ .....……...……... vi
ŞEKİLLER DİZİNİ …….....……. vii
ÇİZELGELER DİZİNİ ……. viii
1. GİRİŞ ……..…… 1
2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR …….....……. 3
3. MATERYAL VE YÖNTEM ……..…….. 6
4. TARIM MUHASEBESİ VERİ AĞI (FADN) ……..……...…… 7
4.1 FADN'ın Tanımı ve Tarihsel Gelişimi ……...…...……. 7
5. FADN'IN AB TARIM İŞLETMELERİNDE UYGULANIŞI 14
5.1 AB'de Tarım İşletmelerinin Genel Yapısı 14
5.2 Tarım İşletmelerinin Ekonomik Büyüklüğü …….…… 15
5.3 FADN Sisteminde İşletme Seçimi …….....…… 22
5.3.1 İşletme seçiminde tabakalama ……...……..…….……. 22
5.3.1.1 Bölgelere göre tabakalama 23
5.3.1.1.1 Avrupa Birliğinde NUTS sınıflandırması 23
5.3.1.1.2 Türkiye'de NUTS sınıflandırması 26
5.3.1.2 Ekonomik büyüklüğe göre tabakalama 28
5.3.1.3 Tipolojiye Göre Tabakalama 29
6. FADN HESAP YÖNTEMİNİN FARKLI YÖNLERİ 31
7. TÜRKİYE'DE BUGÜNE KADAR YAPILAN FADN ÇALIŞMALARI 33
8. AVRUPA BİRLİĞİNDE FADN ÖRNEKLERİ 37
8.1 Polonya'da FADN Uygulamaları 37
8.2 Macaristan'da FADN Uygulamaları 39
9. ÇİFTÇİ KAYIT SİSTEMİ 42
9.1 Türkiye'de ÇKS Uygulamaları 46
9.2 ÇKS ve FADN Sisteminin Farklılıkları 50
10. ENTEGRE İDARE VE KONTROL SİSTEMİ 52

10.1 IACS'ın Genel Yapısı 55
11. SONUÇ VE ÖNERİLER ……..…….…….……... 59
KAYNAKLAR …….....…….……...……..... 65
EKLER …….……. 69
Ek 1 AB'de FADN Bölgeleri 70
Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması 71
Ek 3 Çiftçi Kayıt Formu 79
Ek 4 ÇKS Yönetmeliği ....…….……..……... 85
ÖZGEÇMİŞ …….. 98

SİMGELER DİZİNİ

AB : Avrupa Birliği

ABGS : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

CBS : Coğrafi Bilgi Sistemi

ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi

DGD : Doğrudan Gelir Desteği

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

EİB : Erkek İşgücü Birimi

ESU : Avrupa Büyüklük Birimi (European Size Unit)

EUROSTAT : Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi

FADN : Tarım Muhasebesi Veri Ağı (Farm Accountancy Data Network)

FEOGA : Tarımsal Garanti ve Yön verme Fonu

GATT : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GTS : Genel Tarım Sayımı

IACS : Entegre İdare ve Kontrol Sistemi

KOB : Katılım Ortaklığı Belgesi

LPIS : Arazi Parsel Tanımlama Sistemi = Land Parsel Identification System

NUTS : İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması = Nomenclature of Territorial Units for Statistics

OTP : Ortak Tarım Politikası

SBK : Standart Brüt Kar

TEAE : Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü

TKB : Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

TKS : Tapu – Kadastro Sistemi

TYA : Tarımsal Yapı Araştırmaları

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 8.1 Macaristan FADN Sisteminde Organizasyon Yapısı 40

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 5.1 AB ve Türkiye Tarımsal Yapıları Arasındaki Farklılıklar 14
Çizelge 5.2 Yıllara göre ESU/EUR Paritesinin Değişimi 18
Çizelge 5.3 Avrupa Büyüklük Eşikleri (ESU) 19
Çizelge 5.4 FADN İşletme Kayıtlarında Yer alan Bilgiler 21
Çizelge 5.5 NUTS Düzeyleri ve Nüfus Aralıkları 24
Çizelge 5.6 Ekonomik Büyüklük Sınıfları 29
Çizelge 9.1 ÇKS'de Yıllara Göre Kayıt Durumu 49
Çizelge 10.1 1994 Yılından İtibaren IACS Tarafından Kapsanan Garanti Harcamalarının Gelişimi 54
Çizelge 10.2 IACS ve ÇKS Karşılaştırması 56

1. GİRİŞ

Türkiye Avrupa Birliği (AB) ilişkileri göz önüne alındığında, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasıyla, Türkiye'nin AB'ye tam üye olması amacını taşıdığı görülmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç aşama öngörülmüştür. Bugün yaşadığımız süreç ise Müzakere Süreci olarak adlandırılan son dönemdir.

Türkiye, AB Ortak Tarım Politikası'na (OTP) uyum yükümlülüğü çerçevesinde, kendi tarım politikası ihtiyaçları ve dünya tarımındaki gelişmeleri dikkate alarak, 2000 yılından itibaren tarımda yeniden yapılanma ve reform için kapsamlı çalışmaları başlatmıştır. Türkiye'nin tarımda yeniden yapılanma ve reform çalışmalarının ilke ve politikaları, VIII. Kalkınma Planı'nda ve Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği kapsamında oluşturulan Ulusal Programlarında; Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS), Tapu-Kadastro Sistemi (TKS), Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve Tarım Muhasebesi Veri Ağı Sisteminin (FADN) geliştirilmesi, tarımsal veri tabanını kullanan tarım bilgi sisteminin kurulması öngörülmüştür.

'Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı Sistemi Çerçevesinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sisteminin İncelenmesi' başlığı altında ele alınan çalışmada, Türkiye'nin uyum sağlaması gereken FADN sisteminin uygulanabilirliğinin ortaya konması amacıyla bu sisteminin genel yapısı, uygulamada işletme hakkında ne tür bilgilerin göz önüne alındığı, muhasebe verilerinin ne şekilde değerlendirildiği, Standart Brüt Kar (SBK), Avrupa Büyüklük Birimi (ESU) ve İstatistiki Bölge Sınıflaması (NUTS) gibi kavramların ne anlama geldiği açıklanmıştır. Ayrıca, Türkiye'de bugüne kadar yapılan FADN pilot çalışmalarında hesaplama ve değerlendirmelerin nasıl belirlendiği, AB'ye kıyasla Türkiye'de standart brüt kar hesabının nasıl yapılması gerektiği vurgulanarak, Türkiye'de mevcut hesaplama sistemleri ile farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de uygulanmakta olan Çiftçi Kayıt Sisteminin genel yapısı, sistem içerisinde hangi bilgilerin ne şekilde kaydedildiği ve bu bilgilerin muhasebe bilimi açısından ne derece kaynak oluşturacağının ortaya konmasıyla, ÇKS ile FADN sisteminin benzer ve farklı yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu farkın belirlenmesi ile FADN sisteminin Türkiye'de uygulanmasında, ÇKS'den ne düzeyde ve hangi amaçlarla faydalanılacağı ortaya konmuştur. Bunun yanında ÇKS' ye benzer bir özellik taşıyan Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'nin bileşenlerinin, ÇKS ile örtüşen kısımları incelenerek, Türkiye'de IACS'ın uygulanmasında, ÇKS'nin sağlayacağı katkılar tartışılmıştır.

2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bayraktar (2002), "Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Anlam ve Önemi" adlı çalışmasında, politika bazında AB ve Türkiye'deki kalkınma düzeylerini incelemiş ve Türkiye'de işsizlik oranını, 1985 yılı itibariyle, en zayıf bölgelerde ortalama % 21,1, en zengin bölgelerde ise % 6,6 olarak tespit etmiştir.

Colson (1991), "Using The Farm Accounts Data Network (FADN) to Identify The Structural Characteristics and Economic Performance of EU Cattle Systems" adlı çalışmasında 12 AB üyesi ülkede, FADN sistemi çerçevesinde sığırcılık işletmelerinin yapısal özelliklerini ve ekonomik performanslarını değerlendirerek, AB'deki işletmelerin % 61'inin süt, % 23'ünün damızlık, % 10'unun besi ve % 6'sının karma işletme olduğunu tespit etmiştir.

Del'Homme (2003), "FADN at National and European Level: Improvement with a New Information Technology - Czech Republic Example" adlı çalışmasında Çek Cumhuriyeti örneğinden yola çıkarak Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe katılımıyla birlikte FADN sisteminin uygulanması konusunda yapılması gereken teknik değişiklikler konusunda araştırmalar yapmıştır. Çalışmada Çek Cumhuriyeti Tarım Ekonomisi Enstitüsünün ulusal FADN sisteminin kurulmasına olan katkıları ve yeni bilgisayar programları ile FADN'ın uygulanması konularında bilgi verilmektedir.

Gündoğmuş (2000), "Tarım İşletmelerinin Avrupa Birliği Sistemine Göre Sınıflandırılması Konya İli İhtisaslaşmış Tahıl İşletmeleri Örneği" adlı eserinde FADN sisteminin genel yapısı ve Avrupa Birliği'nde FADN sistemine dahil işletmelerde muhasebe kayıtlarının tutulma yöntemleri, Konya ilinde Tahıl işletmeleri esas alınarak incelenmiştir.

Keskin (2003), "AB'de Tarım İşletmelerinin Sınıflandırılması Türkiye'de Uygulanabilirliği" isimli çalışmasında, FADN sisteminin bugüne kadar gerçekleşen oluşma sürecini tanıtarak, AB işletme büyüklükleri çerçevesinde FADN sisteminin genel yapısı hakkında bilgi vermiştir.

Rehber (2002), "Tarım İşletmeleri Muhasebe Veri Ağı Tanımlar ve Uygulama Rehberi" adlı çalışmasında FADN sisteminin genel yapısı ve AB ülkelerinde sistemin işleyişi hakkında bilgi vermektedir. Çalışmada, Avrupa Birliği Büyüklük Değerleri, FADN sisteminde kaydedilen bilgiler ve verilerin toplanması konularında detaylı bilgiler yer almaktadır.

Slof (1991), "An Analysis of the Accounting Principles Applied by the European Farm Accountancy Data Network" adlı eserinde, FADN'da uygulanan muhasebe sistemi ve gelir hesaplaması konularında bilgi vermektedir. Çalışmada, işletme hakkında genel bilgilerin yanısıra, üretim miktarı ve değeri, işletmenin borçları, sübvansiyon ve kota miktarlarının da, FADN hesabında yer aldığı vurgulanmaktadır.

Şen (2004), "Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında AB'de bölge kavramı, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması ve yapılan desteklerin bu bölgelere yönelik uygulamaları konularında incelemelerde bulunmuştur. Şen çalışmasında, AB'de yer alan bölgeleri, işlevlerine ve yapılarına göre; planlama bölgeleri, yönetim bölgeleri, sınır ötesi bölgeler, bağımsız bölgeler, türdeş bölgeler ve kutuplaşmış bölgeler olarak sınıflandırmıştır.

Tiryakioğlu (2003), "Avrupa Birliğinde Entegre İdare ve Kontrol Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" adlı çalışmasında IACS sisteminin genel yapısı, Birlik içerisinde uygulamaları ve Türkiye'de bu sistemin uygulanması aşamasında ki fırsatları ve riskleri

değerlendirmektedir. Çalışmasında, verilen tarımsal desteklerin, IACS sayesinde kontrollü ve sistemli biçimde üreticiye ulaştığını belirtmektedir.

Udovecz (2004), "Results of Hungarian FADN Farms" adlı çalışmasında, FADN sisteminde hesaplanan giderleri ayrı ayrı inceleyerek, Macaristan örneği çerçevesinde sistemin işleyişi konusunda çalışmalar yapmıştır. Macaristan FADN sisteminde, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsünün, sistem içerisinde muhasebe ofisleri ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı arasında yer alan ve düzenleyici rol üstlenen bir birim olduğunu vurgulamıştır.

Varol (2004), "Dünden Bugüne Ortak Tarım Politikası ve AB Tarımının Yönetim Yapısı" adlı çalışmasında FADN sisteminin AB'de işleyişi konusunda genel bilgiler vermektedir. Varol çalışmasında, FADN sistemini, ortak tarım politikasının uygulanması için gerekli olan yapılar arasında göstermektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

'Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı Sistemi Çerçevesinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sisteminin İncelenmesi' adlı çalışmada, FADN konusunda AB ülkelerinde yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu sistemin işleyişi hakkında detaylı bir araştırma yapılmıştır. Aynı zamanda Türkiye'de halen uygulanmakta olan Çiftçi Kayıt Sisteminin kapsamı ve uygulama prosedürleri konusunda araştırma yapılarak, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, FADN sistemine uyum sağlama konusunda mevcut sistemden faydalanma olanakları değerlendirilmiştir. Bu çalışma hazırlanırken, FADN konusunda yayınlanmış olan sınırlı sayıdaki kaynağın yanı sıra, Türkiye'ye FADN konusunda bilgi paylaşımı yapmak amacıyla gelen yabancı uzmanların görüşlerinden yararlanılmıştır. Konuyla ilgili en fazla ve güncel bilgi internet ortamında olduğundan, buradan ve diğer yabancı kaynaklardan elde edilen bilgiler Türkçeye çevrilerek, bu konuyla ilgili önümüzdeki dönemlerde yapılacak çalışmalar için altyapı hazırlanmıştır. Ayrıca FADN konusunda, bugüne kadar Türkiye ve AB üyesi ülkelerde, uzmanlar tarafından hazırlanan ve sistemin içeriğini tanıtıcı nitelikte olan bilgilendirme seminerlerinden faydalanılmıştır.

Çalışmanın, Çiftçi Kayıt Sisteminin araştırılması kısmında ise, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB), Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmakta olan, konuyla ilgili uzmanlarla görüşülerek, işlemekte olan sistem hakkında önemli bilgiler edinilmiştir. Ayrıca hem FADN hem de ÇKS ile ilgili olarak internet ortamında yer alan güncel bilgilere ulaşılmıştır. Bu çalışmada, FADN ve ÇKS'nin yanı sıra IACS konusunda da, yerli ve yabancı kaynaklardan, Avrupa Birliği'nde bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca Üniversiteler, TKB, Avrupa Birliği, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi kurumların bu konuda yapmış oldukları çalışmalardan yararlanılmıştır.

4. TARIM MUHASEBESİ VERİ AĞI (FADN)

4.1 Tanım ve Tarihsel Gelişimi

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası çerçevesinde, izlenecek politikaların ve alınacak önlemlerin belirlenmesinde, elde edilecek verilerin düzenli ve sürdürülebilir olması son derece önemlidir. Bu fikirden hareket ederek 15 Haziran 1965 yılında 79/65/EEC sayılı Konsey kararı ile Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) oluşturulmuştur. FADN sisteminin, Avrupa Birliğinde oluşumu ve işleyişine yönelik hazırlanmış olan 79/65 sayılı Avrupa Ekonomik Topluluğu tarım işletmelerinin geliri ve faaliyetlerine ilişkin Muhasebe Verilerinin Toplanması amacıyla veri ağı kurulması Konsey Tüzüğünde, Ortak Tarım Politikasının uygulanması ve gelişiminin ölçülmesi için farklı kategorilerdeki tarım işletmelerinin gerek gelirlerinin gerekse faaliyetlerinin düzenli aralıklarla ölçülmesinin gerektiği ön plana çıkarılmıştır (Anonim 2006a).

Konsey tüzüğünde, sisteme dahil olan işletmelerin bir örnek olarak tanımlanması ve seçilmesinin gerekli olduğu, tarım işletmesinin teknik, ekonomik, sosyal yapısının açık bir şekilde ortaya konulmasının büyük önem taşıdığı belirtilmektedir. Böyle bir veri ağının kurulmasında üye ülkelerin işletme düzeyinde kayıt tutmaları gerektiği gibi bunu gönüllü olarak yapmaları da önem taşımaktadır. Ayrıca, kuruluş döneminde, AB'deki üreticilere, FADN sisteminin vergilendirmeye yönelik olmadığı, yalnızca bu sisteme kayıt olmaktan ibaret olduğu anlatılmıştır (Slof 1998).

Toplanan verilerin geçerliliğinin sağlanması ve objektifliği açısından güvenilir olması amacıyla sistemle ilgili bütün detaylardan sorumlu olarak Komisyon görevlendirilmiştir. Komisyon, bu görevi yerine getirmek adına, gerekli durumlarda, kendi uzmanlarının yardımıyla, ulusal düzeyde uzmanların yetişmesini sağlayabilme yetkisine de sahiptir (Anonim 2006a).

79/65 sayılı Konsey Tüzüğü, dört bölümden ve bu bölümlerin içerisinde yer alan 23 maddeden meydana gelmektedir.

Tüzüğün ilk bölümünde, Ortak Tarım Politikasının uygulamasında ihtiyaç duyulan tarımsal verilerin, Tarım Muhasebesi Veri Ağı içerisinde yer almasının önemine değinilmiştir. Veri ağının oluşturulmasıyla ilgili verilen bilgilerde, tarım işletmelerinin yıllık gelirlerinin tespit edilmesinin ve elde edilen verilerin tarımsal yapı ve tarımsal pazarlama sisteminin belirlenmesinde gerekli olduğu ve her yıl sonunda Komisyon tarafından Konseye sunulacağı ifadesi yer almaktadır.

İkinci madde de ise yönetmelikte yer alan bazı terimlerin açıklamaları yapılmıştır. Yönetmeliğe göre, Operatör (İşletmeci); işletmede tam gün çalışan kişiyi, Category of Holding (İşletme Sınıfı); aynı özelliklere sahip işletmeler grubunu, Returning Holding; veri ağını oluşturmak için gelir getiren tarım işletmesini, Division (Bölüm); üye ülke sınırları veya belirlenen kriterlerle ele alınan tarım işletmesini ve Accountancy Data (Muhasebe Verileri); tarım işletmesiyle ilgili teknik, mali ve ekonomik verileri tanımlamaktadır.

Konsey Tüzüğünün ikinci bölümü, tarım işletmelerinin gelirinin hesaplanması ile ilgili ifadeleri içermektedir. Burada yer alan 3. maddede; işletmenin yıllık gelirinin, her türlü, teknik, mali ve ekonomik verilerinin toplanarak hesaplandığı belirtilmektedir.

Konsey Tüzüğüne göre, FADN sisteminin ilk 3 yıllık uygulamasında, saha çalışmaları ile tarım işletmelerinden 5 ha üzerindekilerin dikkate alınacağı ve bu süreçte sisteme dahil edilecek tarım işletmesi sayısının 10 bin ile sınırlı tutulacağı ifade edilmiştir. Bugün ise 25 üyeli AB'de FADN gözlem alanında 80.000 işletme yer almaktadır (Anonim 2006a).

Konsey Tüzüğünde işletme sayısında yapılan sınırlamaya açıklık getirilerek, ilk 3 yıl sona ermeden Konseyin, Komisyondan tavsiye gelmesi durumunda, tespit edilen tarım işletmelerinin sayısını artırabileceği belirtilmiştir. Burada sistemin istenen işleyişi elde etmesi durumunda, kapsamının artırılarak genişleyebileceğinin yolu açılmış olmaktadır.

Konsey Tüzüğünde, tarım işletmeleri ile ilgili olarak aşağıdaki şartların göz önüne alınması gerektiği vurgulanmıştır:

(i) Tarım işletmeleri bulundukları sınıfın özelliklerini taşımalıdır. Bu özellikler aşağıda gösterilen kriterlerden oluşmaktadır:

— İşletmenin tipi
— Arazi
— İş gücü (sayı ve yoğunluğu)
— İş gücünün tipi

(ii) Tarım işletmesinde çalışan kişi işletme muhasebesini tutabilecek kapasitede olmalı ve muhasebe kayıtlarını Komisyonun istediği formatta hazırlamalıdır.

(iii) İşletmenin üretim koşulları, yeri, pazarla olan bağı dikkate alınmalı ve değerlendirilmelidir.

Tüzüğün beşinci maddesinde FADN sistemi içerisinde yer alan Bölgesel Komiteler hakkında bilgi verilmektedir. Bu maddede her üye ülkenin, yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden sonraki ilk 3 ay içerisinde, Bölgesel Komitelerini oluşturması gerektiği belirtilmiştir. Bölgesel Komitelerin yapıları incelendiğinde 12 kişiyle sınırlandırıldıkları ve yönetici otoriteler, çiftçiler, tarım muhasebe ofisi ve tarım ekonomisi, tarımsal

eğitim, rehberlik servisleri, tarımsal yayım, tarım istatistikleri, tarımsal kredi gibi konularda yeterli bilgi düzeyine sahip olan işbirliği için gerekli olan kuruluşlardan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca Bölgesel Komitenin başkanının, Komite üyeleri arasından seçilerek üye ülke tarafından atanacağı, bölgesel komitenin kararlarını oy birliği ile alacağı, eğer oy birliği sağlanamıyorsa üye ülke tarafından oluşturulmuş bir otorite tarafından alınacağı yer almaktadır. Konsey Tüzüğüne göre bölgesel komitenin görevleri şöyledir;

* Mevcut istatistiki bilgilerden faydalanarak kendi sınıfı içinde yer alan tarım işletmelerini gruplandırmak ve değişik gruplar arasında sayısal dağıtımın yapılmasını sağlamak,

* Her grup içinde yer alan tarım işletmesi sayısını belirlemek ve bunların dağıtımını sayısal dağılıma bağlı olarak gerçekleştirmek,

* Son olarak, seçilmiş olan tarım işletmelerini listelemek ve her birini belirlemektir. Bölgesel Komitelerin hazırlamış oldukları listeler, Muhasebe Ofisi ve daha sonra da Sorumlu Kuruluşa gönderilir.

Konsey kararının altıncı maddesinde ise her üye ülkenin, bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesini takip eden ilk 2 ay içerisinde sorumlu kuruluş ile temasa geçmesi zorunluluğu belirtilmiştir. Ayrıca bu maddede sorumlu kuruluşun görevleri de yer almaktadır. Sorumlu Kuruluşun görevleri şu şekilde sıralanabilir;

* Bölgesel Ofisi ve Muhasebe Ofislerini bilgilendirerek kuralların bir örnek olarak uygulanmasını sağlamak,

* Komisyona muhasebe ofislerinin listesini göndermek,

* Bölgesel Komiteler tarafından toplanan son halini almış olan tarım işletmelerinin listelerini Komisyona göndermek,

* Muhasebe ofisleri tarafından birleştirilen işletme muhasebelerine son halini vermek,

* Komisyona bu muhasebe bilgilerini ulaştırmak,

* Bölgesel Komiteler ve Muhasebe Ofisleriyle işbirliği halinde olmak, muhasebe bilgilerinin Komisyon tarafından istenilme durumlarında ve Komisyonun uygulamaya yönelik kararlarını Muhasebe ofisine iletme durumunda bilgi akışını sağlamaktır.

Konsey Tüzüğünün dokuzuncu maddesine göre sözleşme, üye ülke yetkisi altında, yıllık olarak, daha sonra şekillenecek olan yetkili ve seçilecek olan muhasebe ofisi arasında yapılacaktır. Bu sözleşmeyle muhasebe ofisi, standart ücretini alacak ve tarım muhasebesi kayıtları tamamlanacaktır. Ayrıca bu maddeye göre, söz konusu sözleşmeler tüm üye ülkeler için bir örnek olacaktır. Yine bu madde de ilave hususlar üye ülke tarafından benzer yol izlenerek sözleşmeye eklenebilir ifadesi yer almaktadır. Muhasebe ofislerinin görevlerinin, normal yönetim kanalları içinde belirleneceği ve yönetimden sorumlu olan bölüm tarafından yerine getirileceği de belirtilmiştir.

Konsey kararının ilk iki bölümünde FADN sisteminin işleyişi ve tarım işletmesinin üzerine düşen görevler konusunda bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde ise, tarım işletmelerinin mali yönden analiz edilmeleri amacıyla muhasebe verilerinin toplanmasıyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde tarım işletmelerinin analizleri için gerekli olan muhasebe verilerinin toplanmasıyla ilgili düzenlemelere değinilmiştir. Her bir işletmenin seçimiyle ilgili olarak izlenecek yolun, ayrı ayrı belirlenmesi gerekliliği yer almaktadır. Böylelikle, veri ağı sistemi içerisinde, işletmelerin bir örnek olmalarına olanak sağlanmaktadır.

Konsey Tüzüğünün dördüncü bölümünde, FADN yolu ile elde edilen verilerin vergilendirme amacıyla kullanılmayacağı, FADN sistemi içinde yer alan işletmelerin verilerinin veya bilgilerinin herhangi bir şekilde açığa çıkmasının önleneceği ve aksi durumda, üye ülkelerin gerekli önlemleri alarak bu ihlal durumlarını cezalandıracağı yer almaktadır. Ayrıca, sistemin işleyişi açısından Bölgesel Komiteler ve muhasebe ofislerinin sorumluluk alanlarının sınırlarını belirleyebilecekleri ve bu sınırları, Komisyona bildirmelerinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Dördüncü maddede yer alan bir başka ifadede ise, Topluluk Komitesinin, üye ülke temsilcileri ve AB Komisyonundaki temsilcilerden oluştuğu, her üye ülkenin, Topluluk komitesinde 5'den fazla temsilci ile temsil edilemeyeceği ve oy kullanma yetkisi olmayan Topluluk Komitesinin başkanının Komisyon temsilcisi olacağı belirtilmiştir.

FADN sisteminde, alınacak kararların ve uygulanacak tedbirlerin taslağı Komisyon temsilcisi tarafından oylamaya sunulur ve kararlar oy birliği ile alınır. Komisyon, tedbirleri hemen uygulamaya koyar. Bununla beraber tedbirler, Topluluk Komitesi fikirleriyle uyumlu değilse Konsey ile temasa geçilir. Bu durumda Komisyon, tedbirlerin uygulanmasını erteleyebilir, ancak erteleme süresi karşılıklı iletişimin başladığı andan itibaren 1 aydan fazla olamaz. Ayrıca Konsey, nitelikli çoğunluğa göre 1 ay içinde farklı bir karar alabilme yetkisine de sahiptir.

Konsey kararında da görüldüğü gibi günümüze kadar bazı değişikliklerle uygulaması devam eden FADN'ın kaynağını, toplulukta belli bir büyüklüğü aşan ve örneklemeye göre seçilmiş işletmelerden toplanan mikro ekonomik veriler oluşturmaktadır. Seçilen örnek işletmelere ait veriler muhasebe kayıtlarından alınmakta ve verilerin toplanmasında gönüllülük esasına göre çalışılmaktadır. Bilgilerin toplanmasının ardından, vergilendirme ve işletme bilgilerinin sistem haricinde kullanılması gibi bir durum söz konusu olmamakta ve aksi durumlarda cezai yaptırımlar uygulanmaktadır.

Türkiye'de henüz FADN sistemi konusunda herhangi bir uygulama olmadığından, idari birimlerin oluşturulması ya da görev dağılımı gibi konularda gelişme yaşanmamıştır. Türkiye'de FADN sisteminin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hayata geçirildiği düşünüldüğünde, AB içerisinde yer alan Bölgesel Komitelerin rolünü Tarım İl Müdürlüklerinin, Sorumlu Kuruluşun rolünü ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın üstlenebileceği söylenebilir.

5. FADN'IN AB TARIM İŞLETMELERİNDE UYGULANIŞI

5.1 AB'de Tarım İşletmelerinin Genel Yapısı

Türkiye'nin AB uyum sürecinde, tarımsal anlamda FADN benzeri yeni sistemlerin benimsenmesinde, öncelikle mevcut tarımsal yapıların göz önünde bulundurulmasıyla, söz konusu sistemin uygulanabilirliği hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. AB ile Türkiye'nin tarımsal yapıları kıyaslandığında, önemli yapısal farklılıklar ortaya çıkmaktadır (çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 AB ve Türkiye'nin Tarımsal Yapıları Arasındaki Farklılıklar (Keskin 2002, Anonim 2006b)

GENEL YAPI	AB	TÜRKİYE
İşletme Sayısı (milyon)	6.8	3.1
İşlenen Toplam Alan (milyon ha)	127	18.4
Ortalama Arazi Genişliği (ha/işletme)	19	6.1

AB ve Türkiye tarımında yer alan farklılıklar incelendiğinde, Türkiye'deki işletmelerin AB'ye göre sayısal olarak fazlalığı göze çarpmaktadır. Bu işletmeler, ortalama olarak 6,1 hektarlık alanı işlerken, AB'de işletme başına düşen ortalama arazi genişliği 19 hektardır. Türkiye'de işletme ve çiftçilikle uğraşan kişi sayısının fazlalığı, işletmelerin küçük ve parçalı olması sonucunda, yapısal anlamda yapılacak reformların, yeni düzenlemelerin ve teknolojilerin uygulanması, AB ve Türkiye için farklı gereksinimler, farklı süreler ve kaynaklar gerektirecektir.

5.2 Tarım İşletmelerinin Ekonomik Büyüklüğü

AB'nin tarım işletmelerini ekonomik olarak sınıflandırma sistemi, işletmelerin ekonomik büyüklük ve işletmecilik tipine dayalı olarak aynı tarzda sınıflandırılması anlamındadır. İşletmelerin ekonomik büyüklüğü ve işletme tipi; Standart Brüt Kar'a (SBK) dayalı olarak belirlenmektedir. Standart Brüt Kar'a göre belirlenen işletme büyüklükleri, Avrupa Büyüklük Birimi (ESU) olarak ifade edilir (Rehber vd. 2002).

Bir bitkisel üretim veya hayvancılık faaliyetinin Standart Brüt Karı, bir hayvandan veya bir hektardan elde edilen üretim değerinden, bu üretim değerini gerçekleştirmek için yapılan bazı özel masrafların çıkartılması ile bulunur. Her bölgedeki bitkisel ve hayvansal unsurlar için bir SBK belirlenir. İrtibat büroları işletmelerden toplanan verilere dayanarak SBK'ları hesaplar (Rehber vd. 2002). Bu sınıflandırma sistemi ile OTP'nin bilgi gereksiniminin karşılanması, AB düzeyinde farklı sınıflar arasında, üye ülkeler ve üye ülkelerin bölgeleri arasında ve farklı dönemler itibariyle işletmelerin karşılaştırılması ve ekonomik kriterlere dayalı olarak işletmelerin analizi amaçlanmaktadır. Sınıflandırma esas olarak AB Tarımsal Yapı Araştırmaları (TYA) ve FADN ile toplanan verinin büyüklük sınıfı ve işletme tipine göre sunumunda kullanılmaktadır (Gündoğmuş 2000).

Standart Brüt Kar Hesabı yapılırken bazı özel masraflar dikkate alınmaktadır. Üründen ürüne değişmekle birlikte bitkisel üretim için özel değişken masraflar şunlardır (Anonim 2006c);

— Tohum ve fideler (satın alınan veya işletmede üretilen)
— Kimyevi gübreler (azotlu, potaslı, fosforlu, kompoze, vb)
— Çiftlik gübresi
— Zirai mücadele ilaçları
— Su bedeli

— Ambalaj malzemesi
— Özel ücretler
  * ısınma
  * kurutma
  * sınıflama, temizleme, paketleme
— Özel Sigorta Masrafları
— Diğer özel ücretler

Canlı hayvanlarda yalnızca irat hayvanı yetiştiriciliği için standart brüt kar hesaplanmaktadır. İrat hayvanı yetiştiriciliğinde genel olarak kullanılan özel değişken masraflar şunlardır (Anonim 2006c);

— Sanayi yemi (kesif yem) (satın alınmış veya işletmede üretilmiş)
— Arpa, kepek, kuru ot, pancar küspesi (kaba yemler)
— Silaj
— Tuz
— Saman
— Enerji ve su
— Aşı, ilaç ve veteriner masrafları
— Sürü yenileme ücreti
— Doğal ve suni dölleme servis ücreti
— Performans testi ve buna benzer ücretler
— Pazarlama ücreti (sınıflama, temizleme, paketleme ve işleme ücreti)
— Diğer özel ücretler

Bitkisel ürünlerden mantar için SBK, 100 m^2 için ifade edilir ve yıl içindeki hasat sayısına bölünür. Kümes hayvanlarında 100 baş, arıcılık için kovan sayısıyla ifade edilir.

Standart Brüt Kar hesabından sonra işletmeler, ekonomik büyüklüklerine göre sınıflandırılırlar. Bu sınıflandırma işlemi, Avrupa Büyüklük Birimi'ne (ESU) göre yapılmaktadır. Avrupa Büyüklük Birimi'ne göre işletme büyüklüklerinin belirlenmesi için (Rehber vd. 2002);

1- Tarım işletmelerinde mevcut üretim dallarının tespit edilmesi,

2- Her bir üretim dalının büyüklüğünün belirlenmesi (hektar veya hayvan sayısı),

3- İşletmenin standart brüt karını belirleyebilmek için her bir üretim faaliyeti miktarının uygun standart brüt karla çarpılması,

4- Her bir üretim faaliyeti için hesaplanan brüt karların toplanması sonucu işletmenin toplam standart brüt karının bulunması (tarım işletmesinin toplam üretimi için standart brüt kar),

5- İşletmenin toplam brüt karının ESU'ya bölünmesi ile ekonomik işletme büyüklüğünün belirlenmesi gerekmektedir.

Standart Brüt Kar'ları tespit edilen işletmeler, ekonomik büyüklüklerinin belirlenmesi amacıyla sabit bir sayı olan ESU değerine bölünürler. ESU değeri, EURO/ECU cinsinden tanımlanan ve yıllar itibariyle değişim göstermiş olan sabit bir sayıdır. Yıllara göre ESU değerinin değişimi Çizelge 5.2' de gösterilmiştir.

Çizelge 5.2 Yıllara Göre ESU/EUR Paritesinin Değişimi (Anonim 2006a)

Standart Brüt Kar Yılı	1 ESU' nun EURO/ECU Değeri
2006	1200
2000	1200
1994	1200
1992	1200
1990	1200
1988	1200
1984	1200
1982	1100
1980	1000

1980 yılında 1000 olarak hesaplanan ESU değeri sonraki yıllarda artırılmıştır. ESU büyüklüğü, mevcut işletmelerin büyümesi, 1000 değerinin bu işletmelerin toplam standart brüt kar değerlerine oranlandığında, eşik değerden büyük olan işletme sayısının fazla sayıda olması ve yıllar itibariyle yaşanan enflasyonist baskının hesaplamaları olumsuz etkileyerek suni sonuçlar elde edilmesi neticesinde artırılmıştır. 1984 yılında 1200 olarak hesaplanan ESU değeri günümüzde de aynı değerde hesaplanmaktadır.

FADN sisteminde ESU cinsinden belli bir ekonomik büyüklüğü aşan ve ticari olarak tanımlanan tarım işletmeleri FADN gözlem alanına girerler. Avrupa Birliği'ndeki farklı tarımsal yapı nedeniyle her bir üye ülke için ayrı eşik değerleri belirlenmiştir.

Çizelge 5.3 Avrupa Büyüklük Eşikleri (ESU) (Anonim 2006a)

Ülke	Eşik Değeri
Belçika	16
Hollanda	16
İngiltere	16
Danimarka	8
Avusturya	8
Almanya	8
Malta	8
Fransa	8
Finlandiya	8
İsveç	8
İngiltere (Kuzey İrlanda)	8
Lüksemburg	8
Slovakya	6
Çek Cumhuriyeti	4
İtalya	4
Yunanistan	2
İspanya	2
İrlanda	2
Portekiz	2
Macaristan	2
Letonya	2
Litvanya	2
Estonya	2
Polonya	2
Slovenya	2
Kıbrıs	1
Bulgaristan (*)	2
Romanya (*)	2

* Bulgaristan ve Romanya, AB'ye 2007 yılında tam üye olacaklardır.

Çizelge 5.3'de verilen eşik değerler, ait oldukları ülkelerdeki tarım işletmelerinin ekonomik büyüklükleri ile doğru orantılıdır. İşletmelerin Standart Brüt Karları ne kadar büyük olursa, büyüklük eşiği de o kadar büyük olmaktadır (Wilson vd. 2005). Çizelgeden de görüldüğü gibi, Belçika, Hollanda ve İngiltere'de ki tarım işletmelerinin 16 ESU eşik değeri ile AB'nin en büyük işletmelerine sahip oldukları söylenebilir. Bu ülkelerde, ekonomik büyüklükleri 16 ESU'yu geçmeyen işletmeler, FADN gözlem alanı içerisine dahil edilmemektedirler. Kıbrıs Rum Kesimi ise, 1 ESU'luk değeri ile AB içerisinde en küçük katsayıya sahip ülke konumundadır. Türkiye'nin AB'ye girmesi durumunda ise kendisi için hesaplanacak eşik değerin de 1 olması öngörülmektedir. Bunun nedeni ise, Türkiye'de yer alan tarım işletmelerinin nispeten küçük ve az gelirli olmasıdır. Bunun yanında, Standart Brüt Karlarının ESU değerine bölündüğünde elde edilecek oranın, diğer AB üyesi ülkelerin oranlarından küçük olması ve sistem içerisine girememe sıkıntısı yaşayacak olmasından kaynaklanmaktadır.

Ülkelerinde uygulanmakta olan ESU değerini aşarak FADN sistemi içerisine dahil olan işletmeler, yükümlülükleri gereğince bazı kayıtlar tutmak zorundadır. Bu kayıtlar sayesinde işletme hakkında bilinmesi gereken bilgiler toplanarak analiz edilmektedir. Çizelge 5.4'de işletme hakkında bilinmesi gereken kavramlar gösterilmektedir.

Çizelge 5.4 FADN İşletme Kayıtlarında Yeralan Bilgiler (Rehber vd. 2002)

A	GENEL BİLGİ İşletmenin Tanımlanması ve Sınıflandırılması
B	FAALİYET TİPİ Özmülk, kira ve ortakçılıkla işletilen işletme arazisinin oranı
C	İŞGÜCÜ Muhasebe periyodunda işletmede üretime katkı sağlayan ücret ödenen ve ödenmeyen bütün işgücü (sözleşmeli işlerde kullanılan işgücü hariç) Sabit varlıkların üretiminde, yenileme veya büyük tamirlerde kullanılan işgücü hariç.
D	HAYVAN SAYISI VE DEĞERİ Ortalama hayvan sayısı ile birlikte bütün işletme hayvanlarının sene başı ve sene sonu değerleri
E	HAYVAN ALIŞ VE SATIŞLARI Hayvanların işletmede tüketim ile alış ve satışlarının değerleri
F	MASRAFLAR Muhasebe yılında parasal olmayan ürünlerin üretiminde kullanılan tüm parasal olmayan girdilerin kullanım değeri
G	ARAZİ VE BİNALAR, ÖLÜ DEMİRBAŞ VE DÖNER SERMAYE Masraf esasına göre değerlendirilmiş, işletmenin kendi kaynakları tarafından sabit varlıkların büyük tamiri, yenilenmesi veya üretimini içerir
H	BORÇLAR Kısa, orta ve uzun dönem borçların sene başı ve sene sonu değerleri
I	KATMA DEĞER VERGİSİ Uygulanan KDV sistemi ve ödemeleri
J	YARDIM, SÜBVANSİYON VE TELAFİ ÖDEMELERİ Kamu fonlarından tarımsal faaliyete doğrudan yapılan ödemeler olarak tanımlanır, arazi, bitki, makine ve ekipman yatırımları için olanlar hariçtir.
K	ÜRETİM Bitkisel, hayvansal ve diğer tüm üretim faaliyetlerinin üretim alanı, miktarı ve değerleri
L	KOTALAR VE DİĞER HAKLAR
M	TARLA BİTKİLERİ TELAFİ ÖDEMELERİ

Çizelge 5.4'de yer alan bilgilere bakıldığında, FADN kayıtlarında, mevcut tarım işletmesinin üretim deseni, muhasebe yılına ait üretim değerleri, işletmenin mülkiyet ve işgücü durumu, sabit varlıkların tamir ve bakım masrafları, işletmenin borçları, yıl içerisinde alınan sübvansiyonlar ve bitkisel ve hayvansal üretimin değerleri gibi kalemler yer almaktadır. Bu bilgiler her yıl derlenerek, işletmenin Standart Brüt Kar'ı hesaplanmaktadır. Türkiye'deki tarım işletmeleri ise, henüz bu tip kayıtlar tutmadığı için FADN sistemine geçiş sürecinde sıkıntılı bir dönem yaşayacağımız söylenebilmektedir.

5.3 FADN Sisteminde İşletme Seçimi

5.3.1 İşletmelerin Seçiminde Tabakalama

FADN gözlem alanı içinde tarımsal faaliyetler açısından büyük bir çeşitlilik vardır. Bazı işletmeler çok büyükken diğerleri küçük veya bazıları bitkisel üretim faaliyetinde bulunurken diğerleri hayvansal üretim faaliyetinde bulunurlar. Bu heterojen yapının ortadan kaldırılması amacıyla irtibat büroları örnek işletmelerin seçiminden önce gözlem alanını tabakalarlar ve böylece örnekleme etkinliğini artırarak gözlem alanı içerisindeki işletmelerin çeşitliliğini temsil etmek için gerekli işletme sayısını minimize etmiş olurlar.

FADN sisteminde, işletmelerin tabakalanmasında üç kriter kullanılmaktadır (Plees 2005);

* İşletmenin bulunduğu coğrafi bölge
* İşletmenin ekonomik büyüklüğü
* İşletmenin tipi

5.3.1.1 Bölgelere göre tabakalama;

FADN Sisteminin uygulanmasında AB üyesi ülkeler İstatistiki Bölge Sınıflandırması (NUTS)'na göre 104 bölgeye ayrılmışlardır (Ek 1). AB'de her ülkede farklı sayıda FADN bölgesi bulunmaktadır. Danimarka, Hollanda, İrlanda, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde 1 FADN bölgesi varken, Almanya'da 12, İtalya'da 21 ve Fransa'da 22 bölge vardır.

5.3.1.1.1 Avrupa Birliğinde NUTS sınıflandırması

Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve karşılaştırılabilir istatistiki bir veri tabanının oluşturulması amacıyla AB genelinde Eurostat tarafından geliştirilen İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması kullanılmaktadır (Şen 2004).

AB içerisinde ülkeler, hatta bir ülkede bölgeler arasında büyük farklılıklar mevcuttur. Birlik genelinde önemli gelişme sorunları olan bölgeler Doğu ve Güney bölgeleridir (Bayraktar 2002). Bu farklılıklardan yola çıkarak, NUTS sınıflandırması ilk olarak 1970'lerin başında Eurostat tarafından herhangi bir hukuki dayanağı olmadan Eurostat ve üye ülkeler arasındaki gayri resmi bir mutabakata göre oluşturulmuştur. Ancak, konunun son yıllarda öneminin artmasından dolayı, 26.05.2003 tarih ve 1059/2003 sayılı Tüzükle hukuki nitelik kazanmıştır. Bölgeler, AB terminolojisinde NUTS I, NUTS II ve NUTS III olarak adlandırılmakta, planlama ve bölgelerarası karşılaştırmalar bu sınıflandırmaya göre yapılmaktadır. NUTS bölgeleri oluşturulurken söz konusu yerler, nüfusları ve sosyo-ekonomik durumları göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır (Anonim 2006d).

NUTS sınıflandırması, bir ülkeyi NUTS I bölgelerine, her bir NUTS I bölgesini NUTS II bölgelerine ve yine aynı şekilde, her bir NUTS II bölgesini NUTS III bölgelerine ayırır. Söz konusu sınıflandırma ülkeden ülkeye NUTS I ve NUTS II; NUTS I ve NUTS III; NUTS II ve NUTS III düzeylerinin kullanımı şeklinde farklılık gösterebilir. Eksik kalan üçüncü düzeyin tamamlanması için bir sonraki düzeydeki idari birimlerin gruplandırılarak birleştirilmesi gereklidir. Örneğin, NUTS I düzeyinde Alman Eyaletleri, İngiliz ekonomik planlama bölgeleri, NUTS II düzeyinde İspanya'daki özerk bölgeler ve Almanya'daki iller; NUTS III düzeyde ise, Almanya'daki ilçeler, İspanya ve Fransa'daki iller, İrlanda'daki planlama bölgeleri yer almaktadır (Şen 2004).

AB'de NUTS bölgelerinin adedi şu şekildedir:

I- NUTS I: 77 adet birlik bölgesi

II- NUTS II: 206 adet temel idari bölge (iller bazında)

III- NUTS III: 1031 adet temel idari bölgelerin alt bölümleri (illerin ilçelerini oluşturur ve aynı zamanda en küçük yönetim birimidir)

NUTS bölgelerinin belirlenmesi için nüfus aralıkları tespit edilmiştir. Söz konusu nüfus aralıkları çizelge 5.5'de verilmiştir.

Çizelge 5.5. NUTS Düzeyleri ve Nüfus Aralıkları (Anonim 2006a)

DÜZEY	EN AZ	EN ÇOK
NUTS I	3.000.000	7.000.000
NUTS II	800.000	3.000.000
NUTS III	150.000	800.000

AB bölgesel politikaların etkinliğinin artırılmasında faydalanan NUTS'ın kullanım alanları şu şekilde özetlenebilir (Şen 2004):

• Topluluk bölgesel istatistiklerinin toplanması, geliştirilmesi ve uyumlaştırılması:

1970'lerin ortasından bu yana NUTS, özel istatistikleri toplamak için oluşturulan bölgesel sistemlerin (tarım bölgeleri vs) yerini almaya başlamıştır. Böylece, veriler benzer anlayışla oluşturulan bölgelerden toplanırken aralarında bir uyum da sağlanmaktadır.

• Bölgelerin sosyal ve ekonomik analizlerinin gerçekleştirilmesi:

Ortaya konan görüşler NUTS II'nin, üye ülkelerin bölgesel politikaları uyguladıkları seviye olması sebebiyle bölgesel ve ulusal problemlerin analiz edilmesinde en elverişli düzey olduğunu dile getirmektedir. Diğer yandan NUTS I düzeyi, Topluluk problemlerinin (gümrük birliği, ekonomik bütünleşme) takip edilmesi için ve NUTS III düzeyi de bölgesel tedbirlerin nerede uygulanması gerektiğini tam olarak değerlendirmek için uygun görülmüştür.

• Topluluğun Bölgesel Politikasının çerçevesinin oluşturulması:

Yapısal Fonlar kapsamında destek verilecek Hedef bölgelerin tespit edilmesinde NUTS II düzeyi esas alınmaktadır. Yine ekonomik ve sosyal uyum raporları da NUTS II düzeyinde hazırlanmaktadır.

Bölgelerin istatistiki dökümünü ayrıntılı olarak gösteren istatistiki değerler belirli aralıklarla yayımlanan Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) yayınlarından takip edilmektedir. Birliğin Bölgesel Politikasının oluşturulmasında ve Avrupa

Komisyonunun, Konseye sunduğu raporlarda bölgeler arası gelişmişlik düzeyleri saptanırken kullanılan göstergeler ve istatistiki değerler sayesinde gelişmeler ve yapılan müdahaleler gözlenebilmektedir.

FADN Sistemi çerçevesinde oluşturulan 104 adet bölge, NUTS II bölgelerinin kendi içinde gruplandırılmasıyla oluşturulmuştur.

5.3.1.1.2 Türkiye'de NUTS sınıflandırması

Avrupa Birliği'nin bölgesel düzeyde uyguladığı müktesebata uyum çerçevesinde; bölgesel verilerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi'ne uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda ve TÜİK katkılarıyla İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda; Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 (il) İstatistiki Bölge Birimi tanımlanmıştır (Anonim 2006b).

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasında iller "Düzey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak "Düzey 1" ve "Düzey 2" olarak gruplandırılmak suretiyle hiyerarşik İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır (Anonim 2006e)

Türkiye'de uygulanan NUTS sisteminde, "Düzey 3" kapsamındaki İstatistiki Bölge Birimleri 81 adet olarak il düzeyinde ele alınmıştır. Yani her il, bir İstatistiki Bölge Birimini tanımlamaktadır. "Düzey 2" İstatistiki Bölge Birimleri, "Düzey 3" kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 26 adettir.

"Düzey 1" İstatistiki Bölge Birimleri ise "Düzey 2" İstatistiki Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 12 adettir.

Türkiye'de NUTS oluşumunun ardından, tüm kamu kurum ve kuruluşları, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması ve bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi gibi çalışmalarda, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasın esas almaktadır. Sözü geçen uygulamalarda, karşılaşılacak aksaklıkların çözümünde, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı yetkili kuruluşlar olarak tayin edilmişlerdir.

Aşağıda, Düzey 1'de 12 ve Düzey 2'de 26 bölge olarak Türkiye'nin NUTS I ve NUTS II bölgelerine göre sınıflandırılması görülmektedir (Anonim 2006e).

Düzey 1 (12 Bölge)

Düzey 2 (26 Bölge)

5.3.1.2 Ekonomik büyüklüğe göre tabakalama

FADN'da belirli bir ekonomik büyüklüğe erişen işletmeler sisteme dahil edilmektedirler. İşletmenin toplam standart brüt karı o işletmenin ekonomik büyüklüğünü ifade eder. İşletmenin mevcut bitkisel üretim alanı (ha) ile toplam hayvan sayısı SBK ile çarpılıp toplanarak işletmenin toplam SBK değeri bulunur (Slof 1998)

Avrupa büyüklük birimine göre işletme büyüklükleri altı ana grupta toplanmaktadır. Buna göre; 4 ESU' dan daha küçük işletmeler çok küçük işletmeler, 100 ESU' dan daha büyük işletmeler ise çok büyük işletmeler olarak tanımlanmaktadır (Çizelge 5.6).

Çizelge 5.6 Ekonomik Büyüklük Sınıfları (Anonim 2006a)

Gruplar	Büyüklük (ESU)
Çok küçük	< 4 ESU
Küçük	4 - < 8 ESU
Ortalamanın altıda	8 - < 16 ESU
Ortalamanın üstünde	16 - < 40 ESU
Büyük	40 - < 100 ESU
Çok büyük	>= 100 ESU

5.3.1.3 Tipolojiye göre tabakalama

AB FADN sisteminde kullanılan ayrıntılı bir işletme sınıflandırma sistemi vardır. Bir tarım işletmesinin işletme tipi, işletmedeki farklı üretim faaliyetlerinin, işletmenin toplam standart brüt karına nispi (%) katkılarına göre belirlenmektedir. Örneğin bir işletmenin ihtisaslaşmış tahıl işletmesi olarak adlandırılabilmesi için işletmenin toplam SBK' sının en az 2/3' ünü tahılın oluşturması gerekmektedir (Gündoğmuş 2000).

İşletme tiplerini belirlemede kullanılan sınıflama, dört aşamadan meydana gelmektedir. Birinci aşamada 9 genel işletme tipi ortaya çıkmaktadır ki bunlar, uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmesi, uzmanlaşmış bahçecilik işletmesi, çok yıllık meyvecilik işletmesi, uzmanlaşmış mera hayvancılığı işletmesi, uzmanlaşmış tahılla beslenen hayvan işletmeciliği, karma bitkisel üretim işletmeleri, karma hayvancılık işletmeleri, karma bitkisel ve hayvansal üretim yapan işletmeler ve diğer şekillerde sınıflandırılamayan işletmelerdir (Ek 2).

İkinci aşamada genel işletme tipleri 17 temel işletme tipine ayrılmaktadır. Tarım işletmelerinin yapısal durumuna ilişkin araştırmaların ele alınışı ve birçok sonucun

yayınlanmasında, bu sınıflandırma tipleri kullanılmaktadır. Üçüncü aşamada ise 17 temel işletme tipi yaklaşık 50 özel işletme tipine ayrılmaktadır. Dördüncü aşamada ise özel işletme tiplerinin alt sınıflandırması olup, yalnızca belli üye ülkeler tarafından kullanılmaktadır.

İşletmelerin tipine göre sınıflandırılmasında, tarımsal yapı araştırmasının temel aracı olan özellikler listesinde her bir özelliğe karşılık gelen kodlar kullanılmaktadır. Ek 2'de görüldüğü gibi genel, temel ve özel tip işletmelerin alt bölümleri sütunlarında tanımlanan işletme tiplerinin belirlenmesinde, hangi koşulların göz önünde bulundurulduğu, karakteristiklerin kodları sütununda belirtilmiştir.

6. FADN HESAP YÖNTEMİNİN FARKLI YÖNLERİ

Türkiye'nin, FADN sistemine geçiş döneminde yapısal sıkıntıların yanı sıra sistemin AB'de uygulanma yöntemine yönelik sorunları da olabilecektir. FADN sisteminin Türkiye'de uygulanması aşamasında öncelikle 2 önemli sorun göze çarpmaktadır (Kıral 2006). Bunlar;

* Terminolojik farklılıklar

* İşletme Mukayesesi amacıyla Faktör Gelirleri hesabında farklılıklardır.

FADN konusunda çeşitli dillerde çevirilerin yapılması, ülkeler arasında terminolojik farklılıklara neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise, belirli bir kavramın farklı anlamları ortaya çıkmakta ve uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır.

FADN hesaplamalarında yaşanan farklılıklar da, sistemin değişik ülkelerde uygulanmasını zorlaştırabilmektedir. Örneğin Standart Brüt Kar hesaplanmasında, yer yer metodolojik farklılıklar olduğu görülmektedir. Türkiye'de tarım işletmeleriyle ilgili ekonomik analizlerle, AB FADN sistemindeki işletmelerin ekonomik analizleri arasında bazı değişiklikler mevcuttur. Bu nedenle farklılıkların karşılaştırılabilir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir. Örneğin, bilançoda yeralan sermaye tespitinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Bilançoda yeralan arazilerde sadece mülk arazinin ele alındığı, işlenen araziye dahil olması gereken ve kira ya da ortakçılık yoluyla sağlanan arazinin dikkate alınmadığı görülmekte, dolayısıyla birim arazi başına düşen performans göstergelerinde işletmeler arası mukayese yapılırken tutarsızlıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü işlenen arazinin mülkiyet kompozisyonu işletmeden işletmeye farklılık gösterebildiği halde, birim arazi başarılarının hesaplanmasında başarılar sadece mülk araziye oranlanmaktadır.

Standart Brüt Kar hesabında masraflara arazi kirası eklenince sorun çıkmamakta, fakat eklenmediği durumlarda başarı kıyaslaması hatalı olmaktadır. Bunun yanında işçi ayni ücretleri ve lojmanlar hem masrafa hem de gelire yazılmaktadır. Bu durumda, işletmeler arası mukayeseler bu farklılıklar dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu ayrı hesaplama yöntemlerinin, ileriki dönemde Türkiye'de FADN'ın uygulayıcı birimleri tarafından bilinmesi ve yöntemlerin bir örnek hale getirmesi gerekmektedir.

7. TÜRKİYE'DE BUGÜNE KADAR YAPILAN FADN ÇALIŞMALARI

Bugüne kadar yapılan incelemelerde, FADN sisteminin Türkiye'de uygulanması için gerekli alt yapının bulunduğu; ancak, ulusal bazda uygulamanın ciddi mali kaynak gerektirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Katılım Ortaklığı Belgesinde orta vadede gerçekleştirilmesi öngörülen 'tarımsal piyasaların etkili gözetimi ve ortak piyasa düzenlerinin oluşturulmasına ilişkin yasal esasların, idari yapıların ve uygulama mekanizmalarının benimsenmesi' önceliği kapsamında ele alınan Tarım Muhasebesi Veri Ağı, tarım işletmelerinden ekonomik büyüklük ve tiplerine göre ayrıntılı veri elde edilmesi yoluyla, Türkiye'nin, tarım politikalarını oluşturmakta etkin bir biçimde kullanabileceği bir sistem olduğundan, bu konuda mevzuat uyumunun sağlanması ve kurumsal kapasitenin oluşturulması planlanmaktadır (Anonim 2006c).

Türkiye'de bugüne kadar FADN konusunda yeterli düzeyde çalışmanın yapıldığını söyleyebilmek mümkün değildir. Bu konuda yalnızca TÜİK'in çalışmaları olmuş, bu çalışmalarda da istenilen seviyelere ulaşılamamıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 1998 yılında, Avrupa Birliği uyum çalışmaları çerçevesinde Tarım Muhasebesi Veri Ağı konusunda aktif çalışmalar başlatılmıştır. Standart Brüt Kar değerlerinin hesaplanabilmesi amacıyla mevcut kaynaklardan kullanılabilecek durumda olan Ziraat Bankası Ürün Bütçesi formları göz önüne alınarak ve 1996, 1997, 1998 yılları ve 7 coğrafi bölge ortalaması olarak ürün bazında SBK değerleri elde edilmiştir. İlk pilot alan çalışmasının, Afyon, Hatay ve İzmir'de yapılması planlanmış ve Kasım 1998'de uygulama yapılmıştır. Bu çalışmada, tarım işletmeleri, tarla ürünleri yetiştiriciliği, sebze yetiştiriciliği, meyve yetiştiriciliği, hayvan yetiştiriciliği ve karma bitkisel ve hayvansal üretim yapan işletmeler olarak 5 tipe göre sınıflandırılmış ve 20 köyde 115 tarım işletmesi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Tarım işletmelerinde muhasebe kaydı tutulmadığından, uygulama çalışmasında ayrıntılı olarak çiftçinin hatırlamasını kolaylaştıracak şekilde hazırlanmış bir yardımcı kayıt

formu ve yardımcı kayıt formundan hesaplanan genel toplamların yer aldığı asıl soru kağıdı kullanılmıştır. Pilot çalışma sonucunda, her iki formu bir arada kullanmak hem anket süresini ve cevaplayıcı rahatsızlığını artırmış, hem de sonuçların değerlendirilmesi sürecini zorlaştırmıştır.

1999 yılı sonunda Ege bölgesini kapsayan ikinci bir pilot alan uygulaması yapılmış, bu çalışmada yine tarım işletmeleri 1998 yılındaki gibi 5 tipe ve 11 ekonomik büyüklüğe göre sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada, ilk aşama örnekleme birimi olarak örnek köyler seçilmiş ve ikinci aşamada bu örnek köylerde ikamet eden örnek tarım işletmesi sahipleri belirlenmiştir. Örnek tarım işletmeleri belirlenirken, 1997 yılında uygulanan Köy Envanteri Çalışması sırasında elde edilen tarım işletmesi listeleri kullanılmış, bu listeler yardımı ile işletmelerin tipi ve ekonomik büyüklüğü belirlenmiştir. 350 örnek köydeki tarım işletmeleri, tipleri ve ekonomik büyüklüklerine göre sıralanmış, sistematik örnekleme yöntemi ile her köyden 8 tarım işletmesi olmak üzere 2700 civarında tarım işletmesine anket uygulanmıştır. Bu çalışmada tek bir soru formu uygulanmış, ancak mümkün olduğu kadar sağlıklı bilgiye ulaşabilmek için birbirini kontrol eden sorular sorulmak zorunda kalınmıştır (Anonim 2004).

Yapılan çalışmalara ek olarak 2001 yılında, 7 bölgeyi kapsayan bir 'Tarımsal Yapı Anketi' düzenlenmiştir. Bu çalışmada, tüm Türkiye ve 7 coğrafi bölge için tahmin verilmesi amaçlanmış ve nüfusu 5000'den az olan tüm yerleşim yerleri ile nüfusu 5.000'den büyük ancak köy statüsünde bulunan yerleşim yerleri araştırma kapsamı içine alınmıştır.

Aşağıda verilen başlıklar altında 5 ana tarımsal faaliyet grubunda yer alan tarım işletmesi tipleri için tahmin verilmiştir.

1- Tarla ürünleri yetiştiriciliği
2- Sebze yetiştiriciliği

3- Meyve yetiştiriciliği

4- Hayvancılık

5- Karma çiftçilik

Bu çalışmada amaç, tarım işletmelerinin ekonomik yapılarına ilişkin analizler yapmaya imkan sağlayacak düzeyde bilgi derlemek olarak belirlendiğinden, hedeflenen anket biriminin, daha önce sözü edilen tarımsal faaliyetlerde bulunmakta olan ve üretiminin çoğunu, düzenli olarak pazarlayan, yani ticari anlamda çiftçiliğin yapıldığı tarım işletmeleri olması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde kullanılan en düşük eşik değer olan 1 ESU= 1 000 Euro değerinin eşik değer olarak kullanılması kararlaştırılmıştır. Ancak, eşik değerin altında ekonomik büyüklüğe sahip tarım işletmelerinin de durumunu görmek amacıyla, bu işletmeler de örnek kapsamına dahil edilmiştir.

Çalışmada ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumunun 2001 Genel Tarım Sayımı (GTS) Tarımsal İşletmeler anketi için seçilen 5.000 yerleşim yerinin alt örneği olan 766 köyde tarımsal faaliyette bulunan (bitkisel ve/veya hayvansal üretim yapan) tarım işletmeleri de araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamında her bir işletme için, Ziraat Bankası Ürün Bütçesi Formları yardımıyla 1996–1998 dönemi ortalaması olarak hesaplanan Standart Brüt Kar (SBK) değerleri kullanılarak, her bir işletme için toplam brüt kar (ekonomik büyüklük) belirlenmiştir. 2001 yılında genel tarım sayımı çerçevesinde elde edilen Tarımsal İşletmeler Listelerinin kullanılmasıyla yapılan tarım işletmelerinin belirlenmesi işleminden sonra, işletmenin faaliyet tipinin belirlenmesinde söz konusu faaliyetin brüt karının, toplam brüt karı içindeki oranına bakılmış, bu oranı % 65'in üzerinde olan faaliyet işletme tipini belirlemiştir. Her bir faaliyet tipi içinde, ekonomik büyüklüklerine göre sıralanan işletmelerden her köyden 15 işletme olmak üzere sistematik örnekleme yöntemi ile örnek tarım işletmeleri seçilmiştir (Anonim 2004).

Sözü edilen anket çalışmasının uygulanmasıyla, tarım politikalarına veri tabanı oluşturmak üzere, piyasaya yönelik üretim yapan ve tarımsal faaliyetlerinden belirli bir eşik değerinin üzerinde brüt kar sağlayan tarım işletmelerinden, üretim ve pazarlamaya ilişkin veri derleyerek, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde uygulanan FADN benzeri bir veri tabanı sisteminin oluşturulmasına katkı sağlayacak düzeyde bilgilerin elde edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre, incelenen işletmelerin % 28.69'unun eşik değer olan 1 ESU'nun altında kaldıkları, % 43.89'unun ise 1–4 ESU arasında çok küçük işletme sınıfında oldukları gözlenmiştir. Bunun yanında işletmelerin % 42.18'i ihtisaslaşmış tarla bitkileri yetiştiricisi işletmesi, % 28.16'sı ihtisaslaşmış karma üretim işletmesi, % 13.91'i ihtisaslaşmış hayvancılık işletmesi, % 13.21'i ihtisaslaşmış meyvecilik işletmesi, % 2.54'ü ise ihtisaslaşmış sebze işletmesi oldukları ortaya çıkmıştır (Karabulut 2004).

Türkiye'de bugüne kadar yapılan FADN çalışmaları, tarımsal anlamda yapısal eksiklikleri gözler önüne sermektedir. İşletmelerde muhasebe kayıtlarının tutulmaması, FADN pilot çalışmalarında en büyük eksiklik olarak görülmektedir. Yapılan pilot çalışmalarda, veri eksikliği nedeniyle, sağlıklı olarak Standart Brüt Kar hesabı yapılamadığından, ele alınan işletme sayısının gereğinden fazla olduğu yorumları yapılmaktadır. İşletme sayısının fazla olması ise, politika oluşturma aşamasında, örnek alanı içerisinde bulunmaması gereken küçük aile işletmelerine yönelik kararlar alınmasına neden olacak böylelikle büyük işlemelere odaklanmaktan uzaklaşılmış olacaktır.

8. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE FADN ÖRNEKLERİ

FADN sisteminin, AB ülkelerinde ilk kez uygulanmaya başladığında, uygulamalar arasında farklılıklar ve zorluklar yaşanmıştır. Bazı ülkelerde tarımsal kayıt tutma zorunluluğunun olması, bazı ülkelerde ise uygulama birimleri arasındaki koordinasyon, FADN'a geçiş sürecini kolaylaştırmıştır. Bu bölümde, Türkiye'ye benzer niteliklere sahip olduğu düşünülerek, Polonya ve Macaristan'da uygulanmakta olan FADN örnekleri incelenerek uygulama sürecine dair bilgi verilmeye çalışılacaktır. Polonya örneğinde, FADN sisteminin ilk uygulandığı dönemlerde yaşanan sıkıntılar, Macaristan örneğinde ise uygulama birimlerinin sistemin işleyişine olan katkıları gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

8.1 Polonya'da FADN Uygulamaları

AB'ye üye ülkelerde de FADN sisteminin sorunsuz bir şekilde yerleştiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Fakat bazı ülkeler, Tarım muhasebe kayıt sistemini yıllar öncesinden uyguladıklarından FADN'a geçiş, diğer ülkelere göre daha kolay olmuştur. Polonya'nın FADN sistemi incelendiğinde, tarım muhasebesi ile Avrupa Birliği sürecinde karşılaşmış bir ülke olmadığı görülmektedir. Avrupa Birliğine uyum döneminde yapılması gereken, 1926 yılından bu yana uygulanmakta olan Tarım Muhasebesi sisteminin, AB FADN sistemine uyumlu hale getirilmesinin sağlanması olmuştur. Mevcut sistemin üzerinden FADN sistemine geçiş yapmak Polonya için birçok avantaj sağlamıştır. Polonya'da FADN konusunda 1997 yılında ilk pilot uygulama yapılmış, 2000 yılında ise yasal düzenlemeler yerine getirilmiştir. Bu düzenlemeler ile FADN sisteminin bugün de uygulanmakta olan yasal zemini oluşturulmuştur. 2002 yılından itibaren de verilerin FADN metodolojisine göre toplandığı göze çarpmaktadır (Grabowska 2004a).

2004 yılına gelindiğinde sistem dahilinde 12400 adet işletmede anket uygulaması yapıldığı görülmektedir. Polonya'da Standart Brüt Kar hesaplanmasına yönelik ilk çalışmalar, AB uzmanlarıyla koordineli bir çalışma sonucunda 1996 yılında yapılmıştır. Başkent Varşova'da FADN İrtibat Ajansı olarak Tarım ve Gıda Ekonomisi Enstitüsü görev yapmaktadır. Polonya Tarım Bakanlığı ve Tarım ve Gıda Ekonomisi Enstitüsü arasında 1997 yılında başlatılan eğitim programlarının devamlılığının sağlanması amacıyla mutabakat sağlanmış ve böylelikle bütün bölgeler bu eğitim programının içine alınmıştır.

Polonya'da AB'ye katılımın öncesinde FADN sisteminin uygulanmasında birtakım sorunlar yaşanmıştır. Örneğin FADN'ın uygulanması amacıyla ihtiyaç duyulan bütçenin ayrılmaması ve bu nedenle meydana gelen mali sorunlar sıkıntı yaşatmıştır. Bunun yanında katılım öncesinde karşılaşılan sorunlardan bir diğeri Merkezi İstatistik Ofisi ile resmi anlamda bir işbirliği temelinin atılamamış olması ve bu nedenle uygulamada sorunların yaşanması olmuştur. Son olarak, danışma merkezleri ile sözleşme imzalanmasının mümkün olmaması da o dönemde çözülmesi gereken sorunlardan bir diğeri olarak göze çarpmıştır (Grabowska 2004b).

Polonya'nın FADN uygulanması konusunda insan kaynaklarına yapılan yatırımların ve düzenli eğitimlerin ne denli yararlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Tarım ve Gıda Enstitüsü'nün 6 personeli İtalya, Almanya ve Belçika irtibat ajanslarında 1 aylık eğitim almışlardır. Bunun yanında Muhasebe Ofisleri arasındaki koordinasyonu güçlendirmek amacıyla iki FADN konferansı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca muhasebe ofisleri tarafından 2400 danışman için iki günlük eğitim programı düzenlenmiştir. FADN Yazılımı konusunda da çalışmalar yapılmış, bu çerçevede yeni yazılımın uygulama eğitimleri düzenlenmiş ve e-learning platformu tamamlanmıştır.

Tüm bu yatırımlar ve çalışmalar neticesinde FADN sistemi şu an için sorunsuz biçimde yürütülmektedir. Polonya'da 2 ESU değerinin üzerindeki işletmeler FADN gözlem

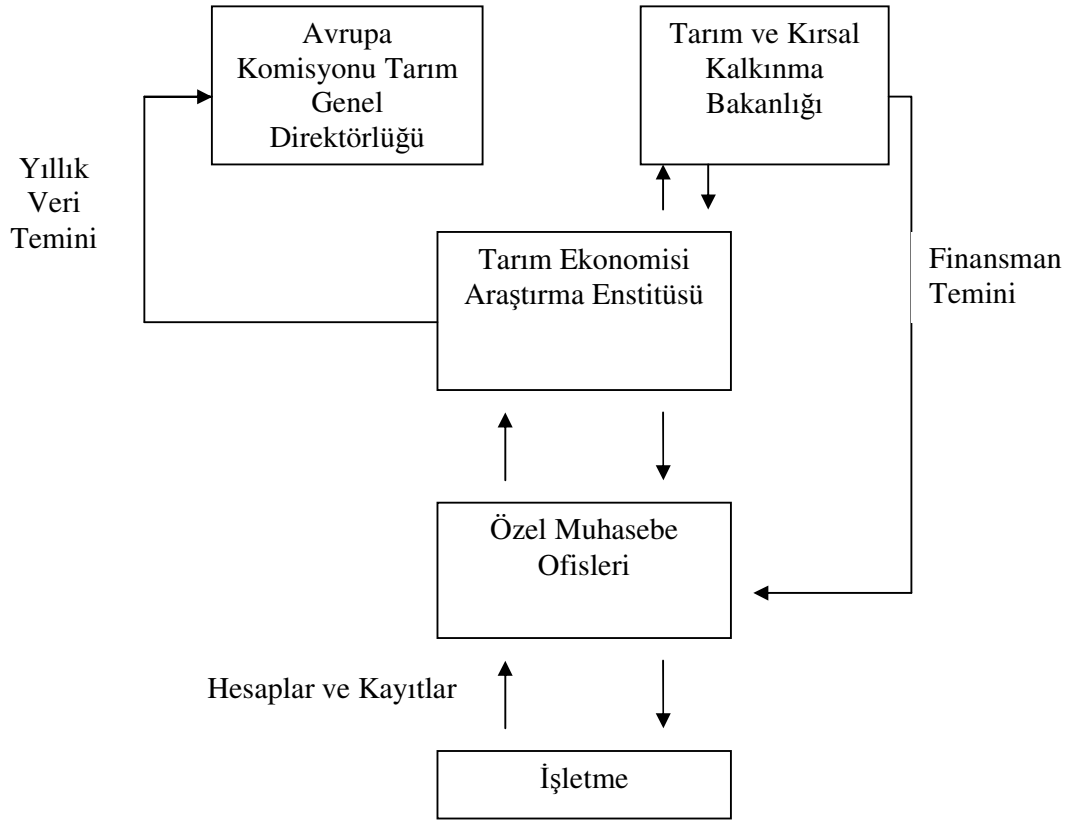
alanına dahil edilmektedirler. Bu değerden anlaşıldığı gibi işletmeler ekonomik açıdan büyük işletmeler değildir. Ayrıca Polonya'da 4 adet FADN bölgesi bulunmaktadır. Bu özelliklerde dikkate alındığında, Türkiye'nin bu sisteme ilk geçiş sürecinde Polonya örneğinden faydalanması mümkün görünmektedir.

8.2 Macaristan'da FADN Uygulamaları

Macaristan FADN sistemi, ulusal anlamda bilgi ihtiyacını karşılamak ve AB FADN sisteminin gereklerini yerine getirmek amacıyla oluşturulmuştur. Macaristan'da FADN projesi Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülmektedir (Udovecz 2005).

Macaristan'da ekonomik büyüklüğü 2 ESU değerini aşan işletmeler FADN gözlem alanına dahil edilmektedir. İşletmelerin seçiminde ekonomik büyüklük, tipoloji ve coğrafi bölge olarak bilinen FADN seçim kuralları uygulanmaktadır. İşletmelerden verilerin toplanması, profesyonel olarak çalışan muhasebe ofisleri tarafından yapılmaktadır. Verilerin toplanması konusundaki ayrıntılar, muhasebe ofisleri ve işletmeler arasında yapılan sözleşmeye göre belirlenmektedir. Muhasebe ofislerinin FADN sistemi içerisinde genel çalışma prensipleri ise bu ofislerin Macaristan Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü ile yapılan sözleşmeleri doğrultusunda belirlenmiştir. FADN sisteminden elde edilen işletme bilgileri sonuçları, yıllık olarak Enstitü tarafından basılmaktadır. Bu yayının tarım konusunda yapılan diğer analizlerden farkı, tarımla ilgili karar alma amacıyla Parlamento'ya rapor olarak sunulmasıdır.

Macaristan FADN sisteminde veri akışı işletmeden başlayarak Avrupa Komisyonunda sonlanmaktadır. Macaristan FADN Sisteminin Organizasyon şeması şu şekildedir;

Şekil 8.1 Macaristan FADN Sisteminde Organizasyon Yapısı (Udovecz 2005)

Sistem içerisinde yer alan birimlerin görevleri şu şekilde özetlenebilir;

Avrupa Komisyonu Tarım Genel Direktörlüğü: Hazırladığı raporlarla faaliyetlerin FADN'a uygun olarak yürütülmesini sağlar.

Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı: Genel denetleme ve finansmandan sorumludur. Projenin bütçesi Bakanlıktadır ve Muhasebe Ofislerinin mali gereksinimlerini karşılar.

Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü: Faaliyetlerin planlandığı biçimde devamlılığının sağlanması, sistem içerisinde bilgi akışı, sistemin geliştirilmesi ve AB ile iletişimden sorumludur.

Özel Muhasebe Ofisleri: İşletmelerle doğrudan irtibata geçerek işletmenin muhasebe kayıtlarını tutarlar ve yıllık rapor haline getirerek Enstitüye gönderirler. Macaristan'da şu anda 7 adet seçilen muhasebe ofisi vardır.

Macaristan FADN sistemi içerisinde yer alan birimler arasındaki bilgi akışı şu şekilde gerçekleşmektedir; Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsünden gerekli mali bilgileri alır ve muhasebe ofislerini finanse eder. Bu esnada Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü yıllık raporları ve Komisyon tarafından talep edilen FADN bilgilerini hazırlar. Benzer bir ilişki de muhasebe ofisleri ve enstitü arasında da yaşanmaktadır. Muhasebe ofisleri, enstitüye gerekli olan bilgileri ve belgeleri gönderirken, enstitü de muhasebe ofislerine düzenli olarak bilgi ve danışmanlık hizmeti sağlar. Muhasebe ofisleri de gerekli olan bilgileri işletmelerden sağlarlar.

Muhasebe ofislerinin işletmeden topladıkları veriler, halihazırda işletmede kayıtlı halde tutulmaktadır. Bu veriler;

* İşletmenin tanımı ve temel verileri
* Coğrafi veriler
* İşgücü
* İşletme bakiyesi
* Duran varlıklarda yaşanan değişimler
* Kar ve zarar hesapları
* Canlı hayvan değerleri
* Aktif ve pasif borçların değerleri
* Canlı hayvan miktarındaki değişmeler
* Raporlama yılında alınan sübvansiyonlar
* Ekilebilir arazi, ortalama ürün değeri, öztüketim
* Zarar ve alacak hesabı

9. ÇİFTÇİ KAYIT SİSTEMİ

Çiftçi Kayıt Sistemi, Türkiye'de uygulanmakta olan tarımsal desteklemelerin tek anahtarı konumundadır. Aynı zamanda bu veriler, planlı tarıma yönelik gerçekçi politikaların hayata geçirilmesi için de büyük önem taşımaktadır. Tarımsal üretimle uğraşan tüm üreticilerin desteklerden yararlanmak için başvuru sırasında öncelikli olarak Çiftçi Kayıt Sistemine kayıt olmaları gerekmektedir. ÇKS başvurusu sırasında üreticilerden üretimle ve tarımsal varlıkları ile ilgili alınan belgeli bilgiler neticesinde, Türk tarımının tarımsal envanteri çıkarılarak güncel ve modern bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmektedir (Anonim 2005a).

Kuruluş aşamasında, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıt olan üreticilerin, her tür tarımsal desteklemeden faydalanması planlanmış, böylece gerçek üreticiye ulaşan, şeffaf ve verimli bir destekleme sistemi kurulmaya çalışılmıştır. ÇKS sayesinde daha önceki girdi desteklemelerinde yaşanan olumsuzluklar büyük ölçüde ortadan kaldırılarak, destekleme sisteminde herhangi bir aracı olmadan destekleme olarak aktarılan kaynağın tamamı üreticiye ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Çiftçi Kayıt Sistemi ile Türk Tarımının ürün deseni ortaya çıkarılmak istenmiş ve böylelikle uygulanacak politikaların verimliliğinin artırılması düşünülmüştür. Planlı üretim ile arz fazlası tüketilemeyen ürün stoklarının önüne geçilmiş, ihtiyaç duyulan diğer ürünlerin üretimlerinin özendirilmesi ile de bu ürünlerin ithalatı için ödenen dövizden tasarruf edilmesi hedeflenmiştir.

Türkiye'de tarımsal destekleme anlamında ne tür teşviklerin verileceği, miktarı ve kapsamının belirlenmesinde, mevcut ÇKS kayıtlarından faydalanılmaktadır. Çiftçi Kayıt Sistemi sayesinde üreticiler, doğrudan gelir desteği (DGD) başta olmak üzere,

çeşitli desteklerden düzenli biçimde yararlanabilmektedirler. Türkiye'de ÇKS'ye üyelikle birlikte, üreticilerin faydalanabilecekleri tarımsal desteklemeler şunlardır:

- Doğrudan Gelir Desteği (DGD) Ödemeleri,
- Fark Ödemeleri,
- Hayvancılık Destekleri,
- Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması (ÇATAK) Programı Destekleri,
- Telafi Edici Ödemeler,
- Ürün Sigortası Ödemeleri,
- Kırsal Kalkınma Destekleri,
- Diğer Destekler.

Doğrudan Gelir Desteği (DGD): DGD Ödemeleri, tarımsal üretim amacıyla işlenen arazilere, her yıl tespit edilen birim ödeme miktarı (dekar başına YTL) üzerinden yapılan doğrudan ve karşılıksız parasal destektir. Tarımsal üretim yapan çiftçinin refah ve ürünlere yönelmeleri durumunda, gelir kayıplarının telafi edilerek teşvik edilmesi ve bu sayede aşırı arz problemlerinin önlenmesi amacıyla uygulanmaktadır.

2005'ten sonra ödeme miktarları, üreticilerin tarım politikaları amaçlarına uyumunu kolaylaştırmak üzere farklı düzeylerde belirlenmiştir (Sertifikalı tohum kullananlara ya da hastalıklar ve zararlılarla mücadele edenlere daha yüksek oranda destekleme verilmesi, vb). Ödemeler belli ürünleri yetiştiren üreticilere yapılmaktadır. Ancak, alana dayalı ödeme kriteri değiştirilmemiştir.

Fark Ödeme: Fark Ödeme uygulamasının temel amacı arz açığı olan ürün yetiştiricilerini desteklemektir. Mevcut durumda pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi ve

diğer yağlı bitkileri kapsayan uygulama, mısır ve bazı yemeklik baklagilleri kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Uygulama ile hedef fiyat ve pazar fiyatı arasındaki fark, üreticilere prim olarak ödenmektedir.

Hayvancılık Destekleri: Hayvancılık faaliyetlerinde ırk ıslahı, kaba yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerin ihtisaslaşması, işletmelerde hijyen şartlarının sağlanması, hayvan sağlığı ve refahı, hayvan kimlik sisteminin teşviki, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile bunlarla ilgili kontrol, takip ve standartların iyileştirilmesi amacıyla mevcut destekleme araçlarına ek olarak et primleri, pazarlama destekleri, hayvancılık işletmelerinin modernizasyonu destekleri ile çevresel önlemlere yönelik tedbirler uygulanmaktadır.

Su ürünleri üretiminin artırılması amacıyla, iç su ve deniz balıkçılığının geliştirilmesi, avcılığın kontrolü ve desteklenmesi, işletmelerin kurulması ve modernizasyonu, su ürünleri işleme tesislerinin iyileştirilmesi amacıyla da desteklemeler yapılmaktadır.

ÇATAK Program Desteği: Erozyon ve olumsuz çevresel etkilere maruz kalan tarım arazilerinde, işlemeli tarım yapan üreticilerin, arazilerini doğal bitki örtüleri, çok yıllık yem bitkileri, organik tarım ve ağaçlandırma gibi yöntemleri kullanmalarını teşvik etmek üzere, tarım tüzel kişilerinin talep etmeleri durumunda, tarım tüzel kişileri ile devlet arasında en az beş yıl süreyle ve birim alan başına belirlenen yıllık ödemelere dayalı sözleşme karşılığında yem ve örtü bitkileri ile ağaçlandırma faaliyetlerinin yapıldığı programdır.

Telafi Edici Ödeme: Mevcut durumda fındık ve tütün üretiminden vazgeçip alternatif ürün yetiştiren üreticilere yapılmakta olan telafi edici ödemeler, yine aynı çerçevede üreticilerin arz fazlası olan diğer ürünlerin üretiminden vazgeçerek alternatif Tarımda

Yenilenme Stratejisi'nin ortaya koyduğu tarımsal destekleme perspektifi, piyasa mekanizmalarını bozmayacak türden, sürdürülebilir bir desteklemeyi öngörmektedir.

Ürün Sigortası Ödemeleri: Tarım üreticilerinin üretim, fiyat ve gelir risklerine karşı korunmasında tarımsal sigorta ve risk yönetim araçlarının geliştirilmesi esas alınmaktadır. Ürün sigorta destek programı, gerekli teşviklerin sağlanması için başlangıç aşamasında sigorta priminin belirli bir oranının desteklenmesini içermektedir.

Kırsal Kalkınma Destekleri (KKD): Kırsal kalkınma program, proje ve faaliyetlerinde, yerel kapasitenin geliştirilmesi ve kurumsallaşması ilkesi çerçevesinde, tarım dışı sektörlerde istihdamın geliştirilmesi, üretici gelirlerinin artırılması ve farklılaştırılması, kadın ve genç nüfusun eğitim ve girişimcilik düzeyinin yükseltilmesi ile uygun kırsal teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını esas alan bir programdır.

Kırsal kalkınma yardımları aşağıdaki başlıkları kapsamaktadır:

> Çiftçi ve çiftçi grupları tarafından yapılan köy bazlı yatırımlar,

> Özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşları ve çiftçi kuruluşları tarafından yapılan kırsal yayım hizmetleri,

> Arazi toplulaştırma faaliyetleri,

> Küçük çiftçiye yönelik kredilendirme faaliyetleri,

> Kadın ve dezavantajlı (çocuklar, engelliler için ekonomik değer yaratacak programlar) gruplara yönelik programlar.

Diğer Destekler: AR-GE Hizmetleri, ihracat teşvikleri, gerektiğinde bazı girdi destekleri ve benzer konularda destekleme araçları kullanılmaktadır.

9.1 Türkiye'de ÇKS Uygulamaları

Türkiye'de ÇKS konusunda ulaşılması amaçlanan hedeflerle, bugüne kadar yapılanlar, gelinen nokta ve bu sistemin içeriği konuları incelendiğinde, başarılı sayılabilecek bir uygulamanın yürütüldüğünü söyleyebilmek mümkündür (Anonim 2005b).

Çiftçi Kayıt Sisteminin Hedefleri göz önüne alındığında, 2001 yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanan DGD Uygulamalarının en önemli amaçlarından birinin, ülke genelinde üreticilerin doğru kayıtlarının alınması, elde edilen çiftçi kayıtlarının her yıl güncelleştirilerek sağlıklı tarım politikalarının oluşturulması ve Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında gerekli olacak altyapının oluşturulması olduğu ortaya çıkmaktadır.

2001 yılında DGD uygulamaları başlatıldığında, 2001 yılı sonuna kadar Türkiye'deki çiftçilerin % 25'nin 2002 yılı sonuna kadar ise % 50'sinin kaydedilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, 2001 yılı uygulamaları sonunda 122 milyon dekar tarım alanında üretim yapan yaklaşık 2.18 milyon çiftçi DGD uygulamaları neticesinde çiftçi kayıt sistemine dahil edilmiştir. Bu rakam öngörülen toplam çiftçi sayısının % 53'nü, toplam tarım alanlarının da % 50'sini temsil etmekteydi. Uygulamanın ikinci yılında ise kayıt altına alınan çiftçi sayısı 2.58 milyona, kayıt altına alınan alan ise 163 milyon dekara yükselmiştir. 2003 yılı uygulamaları sonunda ise kayıtlı çiftçi sayısının 2.77 milyona, kayıt altına alınan alan ise 168 milyon dekar ulaşmıştır. 2004 yılı uygulamaları sonucunda da aşağı yukarı 2003 yılı kayıtları ile aynı rakamlara ulaşılmıştır (Anonim 2005b).

Bu noktada, TÜİK tarafından tamamlanan ve geçici sonuçları yayınlanan 2001 yılı Genel Tarım Sayımı (GTS) sonuçlarının ÇKS'deki bilgilerle karşılaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda 2001 GTS Tarımsal İşletmeler Anketi sonucuna

göre tüm köyler ve nüfusu 5.000'den az olan ilçe merkezlerinde toplam 3.075.216 adet tarımsal işletme, bu işletmelerin tasarrufu altında da 184 milyon dekar arazi tespit edilmiştir (Anonim 2006b). Bu durumda, Tarımsal İşletmeler Anketine göre değerlendirme yapılırsa, toplam çiftçilerin % 90, tarımsal arazilerin ise % 91'nin ÇKS kapsamında kayıt altına alındığı ortaya çıkmaktadır.

Çiftçi Kayıt Sisteminde gelinen noktaya bakıldığında, ÇKS'nin 2001 yılında oluşturulmasından bugüne kadar büyük bir gelişme gösterdiği gözlenmiştir. 2001 yılında Excel ortamında toplanmaya başlanan ve daha sonra off-line olarak sisteme girilen kayıtlar, 2002 yılında tamamen on-line olarak girilmiştir. 2001 ve 2002 yılı uygulamalarında sadece DGD ödemelerine yönelik çiftçi ve arazi bilgileri kaydedilirken, 2003 yılından itibaren her yıl artan miktarda bilgiler (ürün bilgileri, sulama durumu, örgütlü çiftçi sayısı v.s) ÇKS'ye eklenmiştir. Bu sayede illere göre ürün deseni elde edilmeye başlanmıştır.

Uygulamanın dördüncü yılı sonunda ülke genelinde üreticilerin doğru kayıtlarının alınması, elde edilen çiftçi kayıtlarının her yıl güncelleştirilerek sağlıklı tarım politikalarının oluşturulması ve Avrupa Birliği'ne uyum için gerekli zeminin hazırlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Çiftçi Kayıt Sistemi ile birlikte çiftçi, köy, ilçe, il ve bölgeler seviyesinde arazi, ürün, mülkiyet durumu, sulama ve kadastro durumu vb. bilgilere ulaşılması mümkün olup, değişik sorgulamalar yapılabilmekte ve illere göre ürün deseni ve haritaları elde edilmektedir. Ayrıca Doğrudan Gelir Desteği ödemelerinin Çiftçi Kayıt Sistemi üzerinden yapılması neticesinde her yıl güncellenebilen bir veri tabanı oluşturulmuştur.

2005 yılından itibaren ÇKS-DGD mevzuatları birbirinden ayrılmıştır. ÇKS uygulamaları bir Yönetmelik çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır. ÇKS çiftçi, arazi ve ürün bilgileri ile tarımsal desteklemeler için gerekli olan bilgilerin yer alacağı bir veri

tabanı şekline getirilmiştir. Bununla birlikte Hayvan Kayıt Sisteminin de ÇKS'ye entegre edilmesi için gerekli çalışmalara başlanılmıştır.

Çiftçi Kayıt Sisteminin oluşturulma nedeni araştırıldığında, bunun en önemli sebebinin ülkemizde tarımsal üretimle uğraşan çiftçilerin sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınma gereksinimi olduğu ortaya çıkmaktadır. AB'de ise doğrudan ödemeler, IACS (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi) vasıtasıyla yapılmaktadır. IACS arazi ve çiftçi kayıtlarının Uzaktan Algılama Metotları ile desteklendiği bir sistemdir. Bugün oluşturulan ÇKS ile IACS'ın en önemli parçalarından biri olan çiftçi ve arazi bilgilerine büyük ölçüde ulaşılmıştır.

Diğer taraftan, Yüksek Planlama Kurulu Kararı çerçevesinde 30 Kasım 2004 tarihinde kabul edilen Tarımsal Strateji Belgesinde ve en son Tarım Kanununda, tüm tarımsal desteklemelerin ÇKS'ye göre yapılacağı belirtilmektedir. Böylelikle ÇKS tarımsal politikaların uygulanmasında önemli bir araç haline gelmiştir.

ÇKS' de verilerin doğruluğunun kontrol edilmesi amacıyla TÜİK ile ortak bir çalışma yürütülmüştür. TÜİK kendi Tarım Sayımı Sonuçları ile ÇKS verilerini karşılaştırmış ve büyük oranda uyum olduğunu ortaya çıkarmıştır.

ÇKS'de arazi kaydının ne düzeyde olduğuna bakıldığında, 20 milyon adet parselin kayıtlı olduğu görülmektedir. 2004 yılında yapılan düzenleme ile arazilerin hissedarlarına kadar olan bilgiler veritabanına eklenmiştir. Dolayısıyla araziyi kullananın şahsın arazinin sahibi ya da kiracısı olup olmama durumu da belirlenmektedir. T.C. Kimlik Numaraları kullanılarak çapraz kontroller yapılmakta ve usulsüz kiralamalar ve farklı illerden başvurular önlenmektedir.

Sonuç olarak ÇKS'de her yıl yapılan düzenlemeler ile devamlı bir gelişme göstermektedir. Bu gelişme ülkemizi çeşitli sebeplerle ziyaret eden AB ve Dünya Bankası uzmanları tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca Ziraat Odaları, TÜİK, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı gibi kamu kurumlarının yanı sıra birçok özel sektör kuruluşu da zaman zaman ÇKS veri tabanından yararlanmaktadır.

Çizelge 9.1'de ÇKS'nin yıllar itibariyle gelişme aşamalarını görmek amacıyla yıllara göre kayıt durumu verilmektedir.

Çizelge 9.1 ÇKS'de yıllara göre kayıt durumu (Anonim 2005b)

Yıllar	**Çiftçi Sayısı (Milyon)**	**%**	**Kayıt Edilen Alan (Milyon Dekar)**	**%**	**Desteklenen Alan (Milyon Dekar)**	**Desteklenen Miktar (Milyar YTL)**	**Destekleme Bütçesi İçerisindeki Payı**
2001	2.18	%70	122	%66	118	1.18	
2002	2.58	%83	163	%88	162	2.18	%67
2003	2.75	%90	167	%91	165	2.64	%74
2004	2.75	%90	168	%91	166	2.66	%78
2005	2.75	%90	170	%92	168	1.67	%51

Çizelge 9.1'den de görüldüğü gibi yıllar itibariyle ÇKS'de kayıt altına alınan alan miktarında sürekli bir artış yaşanmıştır. Kayıt altına alınan arazi % 92 seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca ÇKS'de bugüne kadar verilen desteklerin toplamı, 10.33 milyar YTL gibi bir rakama ulaşmıştır. ÇKS'nin etkin bir kayıt sistemi haline gelmesinde, AB kayıt sistemine uyumlu bir sistem yaratma çabaları doğrultusunda sürekli güncellenen çalışmaların yapılması faydalı olmuştur.

9.2 ÇKS ve FADN Sisteminin Farklılıkları

Uygulanmakta olan çiftçi kayıt sistemi, isminden de anlaşılacağı gibi yalnızca tarım işletmelerinin kayıtlarından ibarettir. ÇKS formlarında, öncelikle işletmeci ile ilgili bilgiler mevcuttur (Ek 3). Çiftçinin kimlik bilgilerinin yanında, öğrenim ve sosyal güvenlik durumu hakkında sorular bulunmaktadır.

ÇKS formunda, işletmeci ile ilgili bilgilerin ardından, işletmede sürdürülen tarımsal faaliyet hakkında bilgiler yer almaktadır. Burada örtü altı yetiştiriciliği, meyve yetiştiriciliği, büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan varlığı, arıcılık, ipek böcekçiliği ve su ürünleri üretimiyle ilgili bilgiler bulunmaktadır. Üretimle ilgili bilgilerin ardından, işletmenin mekanizasyon durumu, işletmecinin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadığı ve sertifikalı tohumluk kullanım miktarları ile ilgili bilgiler yer alır.

ÇKS formunun 3. bölümünde, arazi kullanımı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Arazinin miktarı ve türü, mülkiyet durumu ve sulama durumu ile ilgili bilgiler burada bulunmaktadır.

FADN sisteminde, işletmeyle kayıtlarının yanı sıra ekonomik analizler yaparak Standart Brüt Kar'ın hesaplanması, bu değere göre işletmelerin ekonomik büyüklüklerinin tespit edilerek sınıflandırmaya tabi tutulmaları gibi işlemler yapılırken, ÇKS'de yalnızca işletmeyle ilgili söz edilen bilgiler bulunmaktadır. FADN sisteminde, alınan yardımlar, muhasebe yılı içerisinde üretilen, işletme içinde tüketilen ve satılan ürün miktarları ve değerleri, borçlar ve işgücü ile ilgili detaylı bilgiler toplandıktan sonra, işletmenin Standart Brüt Karının ve buna bağlı olarak işletme tipinin hesaplanması için işletmenin toplam üretim değerinden bazı özel masraflar çıkarılmaktadır. ÇKS'de ise toplanan veriler üzerinden herhangi başka bir işlem yapılmamaktadır. Bunun yanında, FADN ve ÇKS'de toplanan veriler arasında da büyük farklılıklar mevcuttur. ÇKS formunda,

bitkisel ve hayvansal üretimin değeri değil miktarı yer almaktadır. Türkiye'de çiftçilerin tarımsal anlamda kayıt tutmamasından dolayı bu üretim değerlerinin kayıtları tutulmamaktadır.

Tüm bu farklılıklar göz önüne alındığında, mevcut ÇKS sisteminden, FADN sisteminde yer alan hesaplamaların yapılabilmesi mümkün görünmemektedir. FADN sistemi, oldukça detaylı ve uzmanlık gerektiren bir veri tabanıdır. ÇKS ise yalnızca Türkiye'deki tarım işletmelerinin tamamının kayıt altına alındığı bir sistemdir. FADN sistemine geçişte, ÇKS'den, işletmelerin fiziksel büyüklüklerinin tespiti konusunda faydalanılabilir fakat ÇKS, standart brüt kar konusunda herhangi bir bilgi veremeyecektir. Bunun yanında AB'de uygulanmakta olan Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin (IACS) Türkiye'de uygulanması aşamasında, benzerliklerinden dolayı ÇKS'den faydalanma olanakları daha fazla olacaktır.

10. ENTEGRE İDARE VE KONTROL SİSTEMİ

Avrupa Birliği'nde, 1992 reformundan önce, harcamalar, depolama müdahalelerine ve ihracat geri ödemelerine yoğunlaşmıştır. Doğrudan destek sistemine geçiş, çiftçiler için Ortak Tarım Politikasını (OTP) Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) taahhütlerine daha uyumlu bir hale getirse de, desteği alanların sayısı bir hayli artmış ve bu desteğin idaresi oldukça karışık hale gelmiştir. Bundan dolayı etkili ve kapsamlı bir kontrol sistemine ihtiyaç duyulmuştur. Üye Devletler, milyonlarca veriyi içeren veri tabanlarının yönetilmesini sağlayacak güçlü bilgisayar sitemleri başta olmak üzere yeterli olacak sistemleri kurmaya mecbur kalmışlardır (Tiryakioğlu 2003).

5 Aralık 1992 tarihinde L 355 sayılı resmi gazetede '27 Kasım 1992 tarih ve 3508/92 sayılı belirli topluluk yardım planları için entegre bir idare ve kontrol sistemini kuran Avrupa Komisyonu Tüzüğü (EEC)' olarak yayımlanması ile ortaya çıkan Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS) 1993 yılında hayata geçirilmiş, yeni OTP ile ilgili ödemeler 1994 bütçe yılında başlamıştır. IACS, oluşturulan kontrol sistemi sayesinde, OTP'de ekilebilir alanlar ve canlı hayvan düzenlemelerinde yolsuzluğun önlenmesinde etkili bir sistemdir (Varol 2004).

Her yıl yaklaşık olarak, 3.2 milyon arazi yardımı ve 2.8 milyon kadar hayvan yardımı toplam 6 milyon kadar yardım başvurusu IACS tarafından kontrol edilmektedir. Her yardım başvurusu tipik olarak başvuruyu destekleyen detaylarla birlikte birçok bireysel arazi parseli ya da sığır cinsi hayvan başvurusunu içermektedir. Hatalı bildirimleri saptamak ve düzeltmek için tüm başvurularda otomatik idari kontroller yerine getirilmektedir. Ayrıca yıllık olarak arazi yardımları için 387.000, sığır cinsi hayvanlar için 333.000 kadar yerinde kontrol yürütülmektedir. IACS gibi bir sistem olmadan yeterli kontrolleri yürütmenin ya da yanlış başvuru işlemlerini en aza indirmenin imkansız olduğu ortaya çıkmaktadır.

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi, AB'de tarımsal fon olan Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonunun (FEOGA), garanti harcamalarının kontrolünün ana aracıdır. Tedbirlerle birlikte harcamaların bu sistem aracılığıyla doğrudan ya da dolaylı olarak idaresi ve çoğunlukla da kontrolü yapıldığından IACS'ın önemi zamanla daha da artmaktadır.

Çizelge 10.1 1994 yılından itibaren IACS tarafından kapsanan Garanti harcamalarının gelişimi (milyon Euro) (Tiryakioğlu 2003)

Harcama Kategorisi	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
IACS'ta tamamen kapsanan önlemler								
Ekilebilir Ürünler için hektar başına yardım								
Tarla bitkileri için hektar başına yardım (küçük üreticiler)	1756,4	2313,9	2875,6	2850,0	2548,6	2364,9	2248,3	3874,0
Tarla bitkileri için hektar başına yardım (geniş ölçekli üreticiler) ve durum buğdayı	7083,5	8780,5	10660,4	11815,6	12350,5	12259,0	10907,4	11458,0
Üretim dışı bırakma	1712,9	2412,6	2271,4	1903,6	1262,6	1283,8	1858,5	1564,0
Alt Toplam	10552,8	13507,0	15807,4	16569,2	16161,7	15907,7	15014,2	16896,0
Dana ve sığır eti primleri								
Emziren inek primleri	841,5	1009,1	1468,6	1465,6	1589,1	1594,7	1565,9	1736,0
Emziren inekler için ilave prim	40,5	43,2	44,3	56,2	63,4	63,3	62,5	102,0
Özel primler	565,6	957,1	1407,2	1238,5	1340,8	1297,3	1299,3	1619,0
Mevsim dışı bırakma primleri	31,6	24,5	23,0	39,5	45,1	23,7	2,6	0,0
Ekstensifikasyon primleri	389,0	438,1	507,3	568,6	706,4	714,2	715,5	757,0
Alt Toplam	1959,3	2472,0	3450,4	3368,4	3744,8	3693,2	3645,9	4214,0
Diğer								
Dane baklagiller için üretim yardımı				70,8	70,4	70,5	68,8	72,0
Çeltik için hektar başına yardım					40,5	82,3	124,3	129,0
Keçi ve Koyun eti muhafazasının dışında müdahaleler	1628,1	1780,8	1320,8	1066,6	1534,9	1891,8	1733,7	1620,0
Eşlik edici önlemler	93,4	73,4	72,0	50,6	30,6	17,7	6,9	15,0
IACS'taki diğer önlemler ile çapraz kontrolü yapılacak tarımsal parseller için önlemler								
Kuru yem bitkileri için üretim yardımı			297,4	297,4	307,3	307,0	313,0	312,0
Lif keteni ve kenevir						123,6	136,4	88,0
Pamuk yardımı						903,2	854,7	766,0
Tütün primleri								987,0
Şerbetçiotu						12,6	12,6	12,0
Çevre			1391,2	1511,2	1282,9	1951,6	2258,6	2215,0
Ağaçlandırma			241,0	318,7	327,5	392,2	533,1	520,0
Az gelişmiş bölgeler							674,2	780,0
TOPLAM	**14.233,6**	**17.883,2**	**22.580,2**	**23.252,9**	**23.500,6**	**25.353,4**	**25.376,3**	**28.626,0**
IACS tarafından üstlenilen kısım (%)	42,6	51,7	57,7	57,2	60,6	63,6	62,9	66,3

10.1 IACS'ın Genel Yapısı

'Belirli Topluluk Yardım Planları İçin Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin Uygulanmasında Ayrıntılı Kuralları Belirleyen 23 Aralık 1992 Tarih ve 3887/92 sayılı Komisyon Tüzüğü (EEC)' ile ayrıntılı kurallar belirlenmiş, bu tüzükte '3508/92 Sayılı Konsey Tüzüğü Tarafından Kurulan Belirli Topluluk Yardım Planları İçin Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin Uygulanmasına Dair Ayrıntılı Kuralları Belirleyen 11 Aralık 2001 Tarih ve 2419/2001 Sayılı Komisyon Tüzüğü (EC)' ile değiştirilerek nihai şeklini almıştır (Ek 4).

IACS'ın uygulandığı ürün grupları 3508/92 sayılı Tüzüğe göre düzenlenmektedir. Düzenlemeler, bitkisel üretim sektöründe 1251/1991 sayılı Tüzük (EC) ile kurulan belirli tarla bitkileri için destek sistemi, 3072/95 sayılı Tüzük (EC) tarafından kurulan pirinç üreticileri için yardım planı, 1577/96 sayılı Tüzük (EC) tarafından ortaya konulan belirli baklagiller hububatı hakkında özel önlemler olarak hazırlanmıştır.

Canlı Hayvan Sektöründeki düzenlemeler ise, 1254/1999 sayılı Yönetmeliğin (EC) tarafından kurulan sığır ve dana eti üreticileri için prim ve ödeme düzenlemeleri, 2467/98 sayılı tüzük (EC) tarafından ortaya konulan koyun ve keçi eti üreticileri için prim ödemeleri, süt ve süt ürünlerinin ortak piyasa düzenleri üzerine 17 Mayıs 1999 tarih ve 1255/1999 sayılı Konsey Yönetmeliği (EC) altındaki doğrudan ödemeler ile sağlanmaktadır.

Ayrıca 13 Mart 2001 tarih ve 495/2001 sayılı Tüzük ile yapılan değişiklik sayesinde kurutulmuş üzüm, tütün, şerbetçiotu, tarımsal çevre, ormancılık, az gelişmiş bölgeler, zeytinyağı, pamuk, kuru yem, işlenecek limon, işlenecek domates ve şarap da düzenlemeler arasına girmiştir.

AB'de tarımsal desteklerin anahtarı konumunda olan IACS 3508/92 sayılı Tüzüğe göre beş bileşenden oluşmaktadır;

I- Bilgisayar Destekli Veritabanı
II- Parsel Tanımlama Sistemi
III- Hayvan Kimlik ve Kayıt Sistemi
IV- Yardım Başvuruları
V- Kontrol Sistemi

Bu bileşenlerin Türkiye'de uygulanmakta olan ÇKS ile kıyaslaması yapıldığında, ortak ve farklı yönler belirlenerek, IACS uygulanması aşamasında ÇKS'den yararlanılabilme olanakları ortaya çıkmaktadır (Çizelge 10.2).

Çizelge 10.2 IACS ve ÇKS Karşılaştırması (Anonim 2005b)

Entegre Sistemin Unsurları	**IACS**	**ÇKS**
Bilgisayar Destekli Veri Tabanı	IACS 'da bilgisayar destekli veri tabanına, her bir tarımsal mülk için, yardım başvurularından elde edilen veriler kaydedilmektedir.	ÇKS'de bilgisayar destekli veri tabanına, çiftçi özlük, arazi, ürün ve verimle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bununla birlikte veri tabanında, yapılacak her bir desteklemede gerekli olacak bilgilerde toplanmaktadır.
Tarım parselleri için tanımlama sistemi (LPIS)	LPIS'de; (i) tarım parselleri; (ii) çiftçi blokları, (iii) fiziki bloklar; (iv) parseller veya (v) bunların kombinasyonları bulunmaktadır. Coğrafi Bilgi Sistemleri tekniklerinden en az 1:10000 ölçekli haritalar sayesinde LPIS desteklenmektedir.	ÇKS'de, IACS benzeri bir arazi tanımlama sistemi yoktur. Tarım parselleri, kadastral verilere göre tutulmaktadır. Kadastro çalışmalarının ülke genelinde tamamlanması planlanmakta ve bu çalışmaların sonunda elde edilecek bilgilerin elektronik ortamda toplanacağı belirtilmektedir.
Ödeme Yetkilisinin Tanımlanması ve Tescili Sistem	IACS'da, yardım başvuruları ile tarım parselleri tanımlama sistemleri arasındaki çapraz uyuma göre ödemeler tescil edilmektedir. Doğrudan ödemeler Ödeme Kurumları vasıtasıyla yapılır.	ÇKS'de, yardım başvurusu ile kadastral parsel büyüklükleri arasındaki çapraz uyum kontrol edilir. Ödemeler şu anda Ziraat Bankası tarafından yapılmaktadır. Ödeme Kurumunun oluşturulması çalışmaları devam etmektedir.

Cizelge10.2 IACS ve CKS Karsılastırması (Anonim 2005b) (devam)

Yardım Müracaatları	IACS'da çiftçiler, tüm tarım parselleri veya ödeme haklarının sayısı ve miktarına göre dağıtılan matbu formlarla başvuruda bulunmaktadırlar. Matbu formlar bir önceki yılın bilgilerine göre hazırlanır. Eğer çiftçinin bilgilerinde değişiklik varsa sadece değişiklik olan bilgiler değiştirilir. Çiftçinin kimlik bilgileri, işletme numarası, ektiği veya işlediği alan, işletmenin veya parselin bulunduğu yer (köy,ilçe,il), tanımlanmış parsel ve numarası, arazinin sulanıp sulanmadığı, üretim dışı bıraktığı alanı içeren bilgiler çiftçilerden istenmektedir.	ÇKS'de, çiftçiye kadastral parsel bilgilerine göre dolu çiftçi kayıt formları dağıtılır. Bir değişiklik yoksa çiftçi bu formlarla başvuruda bulunur. Değişiklik varsa eksilen veya artan parseli belgeleyerek yeni Çiftçi Kayıt Formu ile başvurur. IACS'ta toplanan bilgilerin büyük bir çoğunluğu çiftçi kayıt formları vasıtasıyla ÇKS'de toplanmaktadır.
Entegre Kontrol Sistemi	IACS kapsamında yapılan beyanların veritabanındaki bilgilerle birebir kontrolü, idari kontrollerin yanısıra, yerinde nokta kontrolleri, uydu görüntüleri, hava fotoğrafları veya diğer kartografik verilerden yararlanarak referans parseller üzerinde rasgele seçilen beyanların doğruluğunun da kontrolü yapılmaktadır.	ÇKS'de hava fotoğrafları ve uydu görüntüleri, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile kontroller bazı illerde yapılırken, idari kontroller tüm illerde uygulanmaktadır.
Yardım Başvurusu yapan Çiftçilerin Kayıt Edildiği bir sistem	IACS'da yardım başvurularından yararlanan çiftçilerin kimlik bilgileri kaydedilmektedir.	ÇKS'de çiftçinin kimlik ve özlük bilgileri bir arada bulunmaktadır.

IACS ile ÇKS kıyaslandığında, ÇKS çalışmaları kapsamında IACS'a yönelik birçok adımın atıldığı ve LPIS (Arazi Parsel Tanımlama Sistemi) kurulması ile uzaktan algılama, hava fotoğraflarının yaygın kullanımı dışında IACS'ta ki birçok unsurun yerine getirildiği ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında halen IACS sistemi ile ÇKS arasında farklılıklar mevcuttur. Türkiye'de kadastro işlemlerinin tam olarak bitirilememesi, IACS'a uyum sürecinde sıkıntı yaratacaktır. IACS'da parsel kontrolleri

istenilen bölgede yapılabildiği halde, Türkiye'de CBS ile bazı illerde kontroller yapılmaktadır. Sözü edilen eksikliklere rağmen, yapısal anlam ve fonksiyonel olarak benzerlikleri nedeniyle, Türkiye'nin IACS'a uyum çalışmaları süresince ÇKS'den fazlasıyla yararlanacağı ortaya çıkmaktadır.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarım politikalarının sağlıklı olarak belirlenebilmesi, zaman içinde meydana gelen değişikliklerin izlenmesi, işletmelerin ekonomik yapılarını ortaya koyacak güvenilir ve periyodik verilerin elde edilmesine bağlıdır. Türkiye'de tarımla ilgili çeşitli veriler olmasına karşın, işletme düzeyinde sermaye yapısı, tarımsal üretimde maliyet giderleri gibi işletmelerin ekonomik durumunu ortaya çıkaracak mikro düzeydeki verilerde eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunu küçük ve parçalı arazi yapısına sahip, hayvansal ve bitkisel üretimin bir arada yapıldığı işletmeler oluşturmakta ve bu işletmelerde muhasebe kaydı da tutulmamaktadır. Ancak, tarımda yapısal olarak topluluktaki gelişmiş ülkeler ile önemli farklılıklar olmakla birlikte, benzer farklılıkların topluluğa üye ülkeler için de geçerli olduğu bilinmektedir (Keskin 2003).

Türkiye'de Tarım Muhasebesi tutulması konusunda, bugüne kadar yeterli bir bilgi ve deneyim birikimi olamamıştır. 2001 senesinde başlayan ÇKS uygulamaları halen devam etmektedir. FADN benzeri bir veri tabanı oluşturma çalışmalarına ise 1998 yılında başlanmış, bu amaçla TÜİK tarafından 1999 yılında tarım işletmelerinin ekonomik yapılarını belirlemek için Ege bölgesinde pilot bir çalışma yapılmıştır. Türkiye AB üyesi olsun veya olmasın tarımsal faaliyetlerin gelişimini ve değişimini takip edebilmesi, bölgesel ve ülkesel düzeyde tarım politikasına yön verebilmesi amacıyla, tarım işletmelerinin ekonomik yapılarını ortaya koyacak ve işletmelerin analizini sağlayacak FADN benzeri bir ağa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmaların devamı, bundan sonraki çalışmalara ışık tutması ve eksikliği duyulan ekonomik verilerin karar alıcılara objektif bilgiler sunması bakımında büyük önem taşımaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından, 2006 Mali programlaması kapsamında, 'FADN Sisteminin Türkiye'de Belirlenen Pilot Bölgelerde Uygulanması Projesi'

hazırlanmıştır. Projenin 2007 yılı içerisinde başlaması planlanmaktadır. Bu projenin, bugüne kadar oluşturulan bilgi birikimi, kurumlar arası işbirliği ve AB kurumlarının desteği ile başarılı bir şekilde yürütülmesi öngörülmektedir.

'AB FADN Sistemi Çerçevesinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sistemi'nin İncelenmesi' adlı bu çalışma göstermektedir ki, uygulanmakta olan ÇKS, FADN sisteminden daha çok IACS sisteminin Türkiye'ye uygulanmasına katkıda bulunacaktır. FADN sisteminin yalnızca veri kayıt sistemi olmaması, elde edilen verileri analiz ederek işletmelerin ekonomik büyüklükleri ile ilgilenmesi, FADN'a geçiş konusunda, yalnızca bir kayıt sistemi olan ÇKS'den faydalanma olanaklarını kısıtlamaktadır. FADN kayıtlarında, sistem içerisindeki işletmenin üretim deseni, üretim değerleri, işletmenin mülkiyet ve işgücü durumu, işletmenin borçları, yıl içerisinde alınan sübvansiyonlar ve bitkisel ve hayvansal tüm üretimin değeri gibi kalemler yer almaktadır. Fakat ÇKS'de bu kayıtlar tutulmadığından Standart Brüt Kar hesaplaması yapılamamaktadır.

ÇKS'nin genel yapısı IACS'ın genel yapısına daha yakındır. ÇKS'de, IACS'ta toplanan bilgilerin büyük bir çoğunluğu toplanmaktadır. AB, doğrudan ödemelerini IACS vasıtasıyla yapmaktadır. Bugün oluşturulan ÇKS ile IACS'ın en önemli parçalarından biri olan çiftçi ve arazi bilgilerine büyük ölçüde ulaşılması, iki sistem arasındaki benzerlikleri artırmıştır.

Tüm farklı yönlerine rağmen, Türkiye'nin FADN sistemine geçişinde ÇKS'den yararlanma olanağı olacaktır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülecek FADN uygulama projesinde de sistem içerisinde yer alacak işletmelerin seçiminde, ÇKS kayıtlarından faydalanılmaya karar verilmiştir. FADN sistemi kadar detaylı olmasa da halihazırda ÇKS kayıtlarının bulunması, işletmelerin ekonomik büyüklüklerinin belirlenmesi konusunda toplu verilere sahip olması açısından faydalı olacaktır. ÇKS kayıtları, FADN projesinin uygulanması aşamasında, alanda yapılacak

anket çalışmalarının yükünü kısmi de olsa azaltacak ve uygulamanın başlangıcında kolaylık sağlayacaktır.

Türkiye'nin AB yolunda hem FADN'a hem de IACS'a uyum sağlaması gerekmektedir. Hazırlanan çalışmanın sonucunda, mevcut kayıt sisteminden, IACS'a geçişin daha kolay olacağı tespit edilmiştir. Ayrıca, tarım kanununda, 'IACS oluşturuluncaya kadar üreticilere yapılacak destekleme ödemelerinde ÇKS'nin esas alınacağının' belirtilmesi, IACS'ın oluşumunda ÇKS'den azami ölçüde yararlanılacağının sinyallerini vermektedir. Fakat her ne kadar mevcut sistemden yararlanma oranı düşük olacaksa bile, FADN sisteminin ülkemizde uygulanma zorunluluğu vardır ve bu süreçte karşı karşıya kalınan sorunlar olacaktır. Türkiye'nin uzun yıllara dayanan Tarım Muhasebesi Kayıt Sisteminin olmayışı da bu süreci zorlu kılmaktadır. Türkiye'nin en kısa zamanda, Birlik içerisinde Türkiye'ye benzer uygulamaları inceleyerek, FADN konusunda yer alacak kurumları belirleyerek görev dağılımını yapması, uzman eğiticiler vasıtasıyla, mevcut kadrolarını bilgi açısından yeterli düzeye ulaştırması gerekmektedir.

FADN sisteminin Türkiye'de uygulanmasına yönelik bugüne kadar yaşanan sorunların kapsamına bakıldığında, sorunların öncelikle Kamu kurumları arasında yaşanan koordinasyonsuzluk ve görev tanımlarının belirlenmemesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu konuda, etkin rol alması gereken Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü gibi kurum ve kuruluşların yapısal eksiklikleri sonucunda Türkiye'de FADN sisteminin uygulanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bunun yanında, Üniversiteler, Üretici Birlikleri ve STK'lar ile yukarıda sayılan kurumlar arasında işbirliği ortamı geliştirilerek uygulamaya yönelik faaliyetler artırılmalıdır. Oluşturulacak geniş tabanlı destek birimleri sayesinde FADN sisteminin Türkiye'de uygulanması hız kazanacaktır. FADN konusunda yapılacak pilot çalışmada, sistem içerisine dahil edilecek işletme sayısı fazla olmamalı ve Standart Brüt Kar hesaplaması uzman kişilerce yapılmalıdır.

Türkiye'de FADN konusunda hukuki zemin hazırlanmalı, birimlerin görev tanımları tespit edilmeli ve üreticiler, mevzuatlar ve uygulama koşulları hakkında bilinçlendirilmelidirler. Bu aşamada üretici birliklerine önemli görevler düşmektedir. Taşra teşkilatları ve üretici birliklerinin uyumlu ve koordinasyonlu çalışmaları, bu süreci mümkün olduğu kadar kısaltacağından şimdiden işbirliği ortamı için altyapı geliştirilmelidir.

Hukuki altyapı eksikliklerinin giderilmesinin yanında, Kamu kurum ve kuruluşlarının konuyla ilgili kurumsal yapılarının teşekkül etmesi gerekmektedir. AB FADN sisteminde, tipolojisi ve ekonomik büyüklükleri belirlenmiş olan tarım işletmelerinden muhasebe bilgileri her yıl toplanıp, değerlendirilerek AB Komisyonuna ulaştırılmaktadır. Bu bilgilerin güvenli ve doğru olarak 12 aylık süre içinde toplanması için anket uygulamalarında ve bilginin işlendiği aşamalarda, konuyla ilgili eğitim görmüş uzman kişilerin çalışması gerekmektedir. FADN bilgilerinin elde edilmesinde sürekliliğin sağlanması, bütçe kısıtları nedeniyle her zaman mümkün olmamaktadır.

FADN sisteminin uygulanmasında, en çok sorumluluk alacak birim olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, konunun yerli ve yabancı uzmanlarından destek alarak uzman kadrosunu, taşra teşkilatlarını ve diğer uygulama birimlerini geliştirmelidir.

FADN sisteminin uygulanması, belirli masrafları da beraberinde getireceğinden Ulusal Fondan ve AB Fonlarından mali destek sağlanması son derece önemlidir. Bu nedenle Kurumlar, bünyelerinde proje hazırlama ve uygulama birimleri oluşturmalı ve AB'ye sunulan projeler ile parasal destek sağlamalıdırlar. Uygulanacak projelerde ise ekonomik prensip gözetilerek, mevcut kaynaklardan azami faydaların sağlanması yoluna gidilmelidir.

Uyum konusunda yaşadığımız sorunların tespit edilmesinin yanında, mevcut duruma sistemin uyumlaştırılmasında avantaj sağlayacak unsurların göz önünde bulundurulması, önümüzdeki dönemde zorlukların ve aksaklıkların önlenmesinde son derece faydalı olacaktır. Bugüne kadar yapılan çalışmalardan, FADN sisteminin uygulanması sürecinde faydalanma yoluna gidilerek mevcut kaynaklardan yararlanılması sağlanmalıdır.

Ülkemizde çiftçilerin muhasebe kaydı tutmaması ve vergiden muaf olmaları, FADN bilgilerinin derlenmesinde sorunlara neden olmaktadır. Uygulamada veri derleme aşamasında sorulan soruların çok ayrıntılı ve bir yıl gibi uzun bir süreyi kapsaması, fazla sayıda soru sorarak veri güvenilirliğini arttırmayı gerektirmiştir ve böylelikle anketör ve çiftçi tarafından anketin doldurulması güçleşmektedir. Bu olumsuz durumun ortadan kaldırılması için anket çalışmalarının uzman bir ekip tarafından oluşturulması gerekmektedir.

Sistemin uygulanmasında ortaya çıkan önemli sorunlardan birisi de, ülke üreticisinin bilinç düzeyinin yetersiz olmasıdır. Yayım çalışmalarının etkin şekilde yürütülememesi neticesinde, üretici kitle istenilen bilgi düzeyine ulaşamamaktadır. Bunun sonucunda ise yeniliklerin uygulanmasında sorunlar yaşanmakta, benimseme ve uygulama süreci planlanandan daha fazla süre gerektirmektedir. Bu nedenle yayım çalışmalarında, FADN sisteminin uygulanmasına yönelik faaliyetler çeşitlendirilerek üreticiye ulaşmada etkinlik artırılmalıdır.

FADN sisteminin uygulanması sürecinde yazılı ve görsel basından da yararlanarak, konu sürekli gündemde tutulmalı, kamuoyunu bilgilendirme ve tanıtıcı faaliyetlere hız verilmelidir.

FADN Sistemi uygulanmaya başladığında, nihai hedef olan Tarım Politikalarının oluşumuna katkıda bulunma ve yön verme konularında önemli rol oynamalı, alınan kararlarda FADN'ın etkinliğinin artırılması sağlanmalıdır.

IACS'ın ülkemizde hayata geçirilmesi, AB yolunda uygulamamız gereken bir zorunluluk değil, verilen tarımsal desteklerin doğru adrese gitmesini sağlayan bilimsel bir uygulama olarak algılanması doğru olacaktır. Halen uygulanmakta olan ÇKS'den faydalanarak, IACS'ın entegrasyonuna hız verilerek, üreticileri kayıt altına almak ve tarımsal destekleri doğru kanaldan doğru hedefe ulaştırmak gibi Türk tarımının önemli sorunlarının çözümüne önemli katkılar sağlanmış olacaktır. Eldeki kaynakların etkin kullanılması adına ÇKS'den IACS'a geçiş yapılmalı ve FADN ve IACS'ın eş zamanlı ve birbirini tümleyen unsurlar olarak Türkiye'de uygulanması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Anonim. 2006a. Web Sitesi: http:// europa.eu.int, Erişim Tarihi: 01/10/2006

Anonim. 2006b. Web Sitesi: http:// tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 22/08/2006

Anonim. 2006c. FADN Çalışma Notları. Türkiye İstatistik Kurumu Basılmamış Yayın. Ankara.

Anonim. 2006d. Web Sitesi: http:// statistic.gov.uk, Erişim Tarihi: 18/07/2006

Anonim. 2006e. Web Sitesi: http:// dpt.gov.tr, Erişim Tarihi: 14/05/2006

Anonim. 2005a. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ÇKS Yönetmeliği, TKB Basılmamış Yayın, Ankara.

Anonim. 2005b. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türkiye-AB Komisyonu Hazırlık Çalışmaları Raporu, T.K.B. Basılmamış Yayın, Ankara.

Anonim. 2004. Tarım Muhasebesi Veri Ağı Konusunda Türkiye'de Yapılan Çalışmalar. Tarım Muhasebesi Veri Ağı Konulu Seminer Notları, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ankara.

Bayraktar, F. 2002. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Anlam ve Önemi, Ankara, Türkiye.

Colson, F., Chatellier, V. and Daniel, K. 1991. Using The Farm Accounts Data Network (FADN) to Identify The Structural Characteristics and Economic Performance of EU Cattle Systems. Institute National de la Recherche Agronomique, Rue de la Géraudière, B.P. 71627, 44316 Nantes, France.

Del'Homme, B. and Steffe, J. 2003. FADN At National and European Level: Improvement with a New Information Technology - Czech Republic Example. ENITA de Bordeaux.

Göktolga, G. ve Karkacıer, O. 1999. FADN (Tarım Muhasebesi Veri Ağı) ve Konunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, G.O.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, Yıl 1999, ISSN 1300 – 2910, Tokat.

Grabowska, K. 2004a. Strategy to Prepare for Alignment With the FADN the Experience in Poland. Basılmamış Seminer Notları, Ankara.

Grabowska, K. 2004b. Establishment of the FADN Network System (Basılmamış) Seminer Notları, Ankara.

Gündoğmuş, E. 2000. Tarım İşletmelerinin Avrupa Birliği Sistemine Göre Sınıflandırılması Konya İli İhtisaslaşmış Tahıl İşletmeleri Örneği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Burcu Ofset, Ankara.

Hyttinen, P. and Kallio, T. 1998. Cost Accountancy In European Farm Forest Enterprises. Zeist, The Netherlands.

Karabulut, A. 2004. Current Progress of FADN in Turkey. (Basılmamış) Seminer Notları, Ankara.

Keskin, G. 2003. AB'DE Tarım İşletmelerinin Sınıflandırılması ve Türkiye 'de Uygulanabilirliği (Tarımsal Muhasebe Veri Ağı-FADN), Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü T.E.A.E. Bakış, Sayı 3, Nüsha 1, Ankara.

Kıral, T. ve Tatlıdil, F.F. 1996. AB'de Tarım İşletmelerinin Sınıflandırılması, Büyüklük ve Gelir ile Bazı Başarı Ölçülerinin Saptanmasında Yeni Kavram ve Yaklaşımlar. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi kongresi, s: 104 – 118, Adana.

Kıral, T. 2003. Tarımda Mali Tablolar Analizi Ders Notları, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Lisansüstü dersi (Basılmamış), Ankara.

Kıral, T. 2006. Tarım Muhasebesi ders Notları, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Lisans dersi (Basılmamış), Ankara.

Plees, Y. 2005. Gathering and Transmitting Data in FADN. Basılmamış Seminer Notları, Ankara.

Rehber, E., Tipi, T. ve Aksüyek, M. 2002. Tarım İşletmeleri Muhasebe Veri Ağı (TİMVA), Tanımlar ve Uygulama Rehberi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No: 231, 163 s., Ankara.

Slof, E. and Argiles, J. 1998. An Analysis of the Accounting Principles Applied by the European Farm Accountancy Data Network, Economic Working Papers 342, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Farba.

Şen, Z. 2004. Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi, ABGS Uzmanlık Tezi Ankara.

Tiryakioğlu, Ö. 2003. Avrupa Birliğinde Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS) ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. TKB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Udovecz, G. 2005. Results of Hungarian FADN Farms. Agricultural Economics Research Institute, 1355 Budapest 55 Hungary.

Varol, S. 2004. Dünden Bugüne Ortak Tarım Politikası ve AB Tarımının Yönetim Yapısı (Basılmamış) Bilgilendirme Notları, Ankara.

Wilson, P., Seabrook, M. and Price, R. 2005. Developments in the Farm Business Survey and Implications for Agricultural and Rural Economics Research. 79th Annual AES Conference, Nottingham.

EKLER

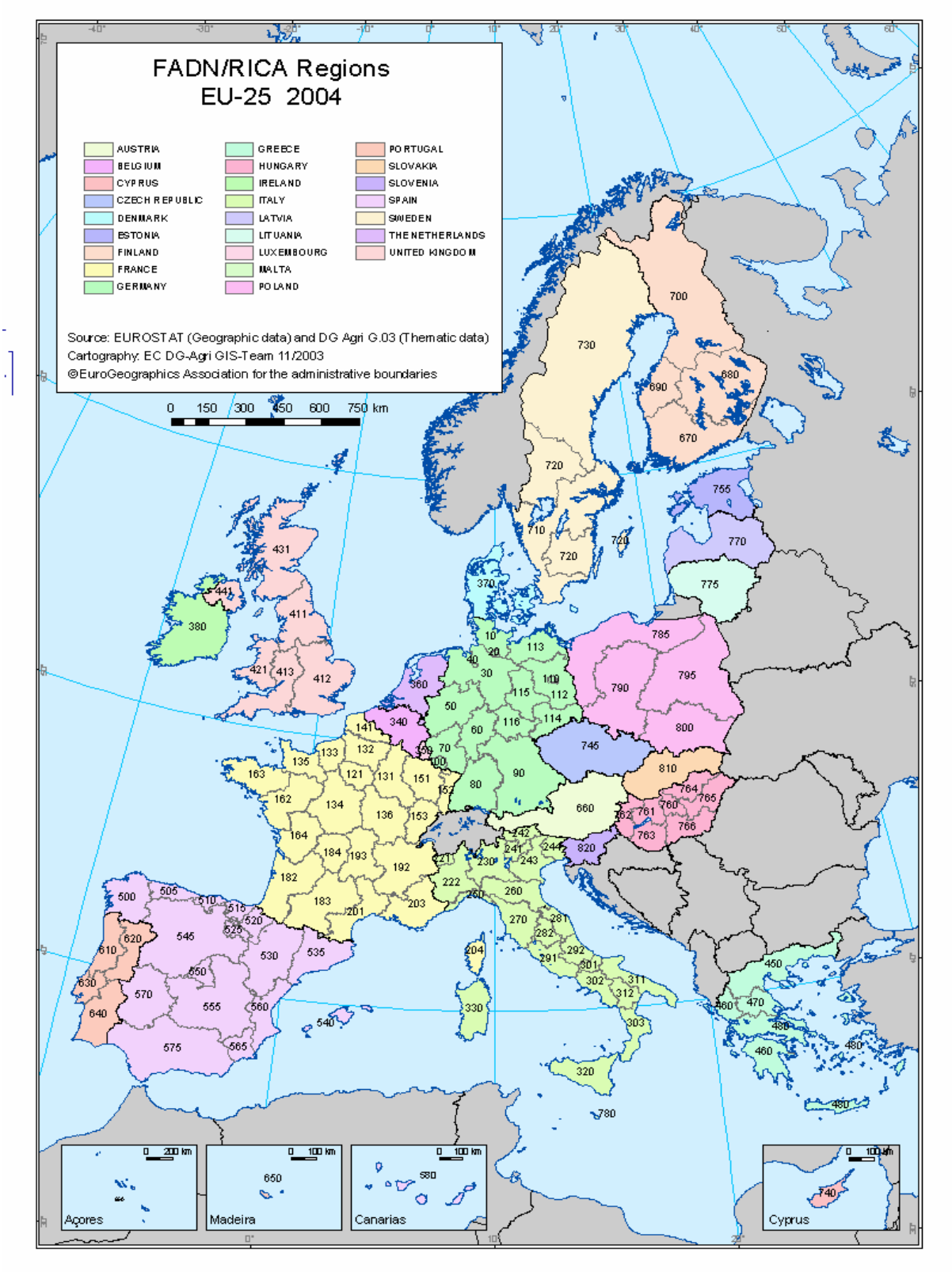
EK 1: AB'de FADN Bölgeleri

EK 2: Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması

EK 3: Çiftçi Kayıt Formu

EK 4: ÇKS Yönetmeliği

Ek 1 AB FADN Bölgeleri

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002)

<table>
<tr><th>GENEL İŞLETME TİPİ</th><th>Tanımlama</th><th>ANA İŞLETME TİPLERİ</th><th>Tanımlama</th><th>ÖZEL İŞLETME TİPLERİ</th><th>ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ</th></tr>
<tr><td rowspan="8">1. İHTİSASLAŞMIŞ TARLA BİTKİLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ</td><td rowspan="8">Genel yetiştiricilik (yani tahıllar, baklagiller, ş. pancarı, kök bitkileri ve lahanalar, sanayi bitkileri, taze sebzeler, kavun-karpuz, çilek(açıkta), yiyecek bitkileri, diğer tarla bitkileri ve yiyecek bitkisi dışında ikinci ürün ve boş bırakma teşvikleri ile ekonomik kullanımda olmayan nadas alanları) > 2/3</td><td rowspan="2">13. İhtisaslaşmış Tahıl, Yağlı Tohum ve Protein Bitkileri</td><td rowspan="2">Tahıllar, yağlı tohumlular, baklagiller ve boş bırakma projesi ile ekonomik kullanımda olmayan nadas alanları > 2/3</td><td colspan="2">131. İhtisaslaşmış COP (tahıllar, yağlı tohumlular, baklagiller ve boş bırakma projesi ile ekonomik kullanımda olmayan nadas alanları > 2/3 (çeltik hariç)</td></tr>
<tr><td colspan="2">132. İhtisaslaşmış Çeltik (çeltik >2/3)</td></tr>
<tr><td rowspan="6">14. Genel Tarla Bitkileri</td><td rowspan="6">Genel tarla bitkileri > 2/3;tahıllar, yağlı tohumlar, baklagiller ve boş bırakma projesi ile ekonomik kullanımda olmayan nadas alanları ≤ 2/3</td><td colspan="2">133. COP ve çeltik kombinasyonu (13.sınıfa dahil olup 131 ve 132’ye dahil olmayan işletmeler)</td></tr>
<tr><td colspan="2">141. İhtisaslaşmış kök bitkileri (patates, ş.pancarı ve kök bitkileri ve lahanalar > 2/3)</td></tr>
<tr><td colspan="2">142. Tahıl ve Kök bitkileri kombinasyonu</td></tr>
<tr><td colspan="2">143. İhtisaslaşmış Tarla Sebzeciliği (taze sebzeler, kavun-karpuz > 2/3)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">144.Çeşitli tarla bitkileri (14. sınıfa dahil olup 141, 142 ve 143’e dahil olmayan işletmeler</td><td>1441.İht. Tütün > 2/3</td></tr>
<tr><td>1442. İht. Pamuk > 2/3</td></tr>
<tr><td>1443. Çeşitli tarla bitkileri kombinasyonu (144. tipe dahil olmayan işletmeler)</td></tr>
</table>

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	ANA İŞLETME TİPİ	ÖZEL İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ
2. İHTİSASLAŞMIŞ BAHÇE BİTKİLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ	**20. İhtisaslaşmış Bahçe Bitkileri** (Taze sebzeler, kavun ve karpuzlar, açıkta ve örtü altında yetiştirilen çilekler, açıkta ve örtü altında yetiştirilen çiçek ve süs bitkileri ve mantarlar > 2/3	**201. İhtisaslaşmış Pazar Sebzeciliği** Taze sebzeler, kavun-karpuz, örtü altında ve açıkta yetiştirilen çilek, çiçek ve süs bitkileri ve mantarlar > 2/3	**2011. İhtisaslaşmış Pazar sebzeleri (açıkta)** (Pazar için üretilen sebzeler, kavun-karpuz > 2/3)
			2012. İhtisaslaşmış Pazar sebzeleri (örtü altında) (taze sebzeler, kavun-karpuz > 2/3)
			2013. İhtisaslaşmış Pazar sebzeleri (açıkta ve örtü altında) (201 nolu tipe dahil olup 2011 ve 2012'ye dahil olmayan işletmeler)
		202. İhtisaslaşmış Çiçek ve Süs Bitkileri Açıkta ve örtü altında yetiştirilen çiçek ve süs bitkileri > 2/3	**2021. İhtisaslaşmış çiçek ve süs bitkileri (açıkta)** > 2/3
			2022. İhtisaslaşmış çiçek ve süs bitkileri (örtü altında) > 2/3
			2023. İhtisaslaşmış çiçek ve süs bitkileri (açıkta ve örtü altında) (202 nolu tipe dahil olup 2021 ve 2022'ye dahil olmayan işletmeler)
		203. Genel Pazar Sebzeciliği Yetiştiriciliği Pazar için bahçe bitkileri üreten işletmeler ≤ 2/3	**2031. Genel Pazar sebzesi yetiştiriciliği (açıkta)** (Pazar için üretilen taze sebzeler, kavun-karpuz ve çiçek ve süs bitkileri > 2/3)
			2032. Genel Pazar sebzesi yetiştiriciliği (örtü altında) (Pazar için üretilen taze sebzeler, kavun-karpuz ve çiçek ve süs bitkileri > 2/3)
			2033. İhtisaslaşmış mantar > 2/3
			2034. Çeşitli Pazar ürünleri kombinasyonu (203 nolu tipe dahil olup 2031, 3032 ve 2033'e dahil olmayan işletmeler)

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

<table>
<tr><th>GENEL İŞLETME TİPİ</th><th>Tanımlama</th><th>ANA İŞLETME TİPLERİ</th><th colspan="2">ÖZEL İŞLETME TİPLERİ</th><th>ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ</th></tr>
<tr><td rowspan="11">3. İHTİSASLAŞMIŞ DAİMİ BİTKİ YETİŞTİRİCİLİĞİ</td><td rowspan="11">Meyve ve küçük meyve plantasyonları, zeytinler, bağlar, fidanlar ve daimi bitkiler (örtü altındakiler dahil) > 2/3</td><td rowspan="4">31. İhtisaslaşmış Bağcılık
(Bağcılık > 2/3)</td><td colspan="3">311. Kalite şaraplık üzüm üretenler (> 2/3)</td></tr>
<tr><td colspan="3">312. Kalite şarap dışındakiler (> 2/3)</td></tr>
<tr><td colspan="3">313. Kalite & diğer şarap kombinasyonu</td></tr>
<tr><td rowspan="2">314. Diğer bağcılık ürünleri
(31 nolu tipe dahil olup 311,312 ve 313’e dahil olmayan işletmeler)</td><td colspan="2">3141. İhtisaslaşmış sofralık üzüm (> 2/3)</td></tr>
<tr><td colspan="2">3142. İhtisaslaşmış kuru üzüm (> 2/3)</td></tr>
<tr><td rowspan="7">32. İhtisaslaşmış Meyve ve Narenciye

(meyve ve küçük meyveler, narenciye > 2/3)</td><td>321. İhtisaslaşmış Meyve (Narenciye Hariç)
(meyve ve küçük meyveler > 2/3)</td><td colspan="2">3143. Karmaşık Bağcılık
(314 nolu tipe dahil olup 3141 ve 3142’ye dahil olmayanlar)</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td colspan="2">3211. İhtisaslaşmış taze meyveler (narenciye hariç) (> 2/3)
3212. İhtisaslaşmış Fındık > 2/3
3213. Taze meyve (narenciye hariç) ve fındık kombinasyonu (321 nolu tipe dahil olup 3211 ve 3212’ye dahil olmayan işletmeler)</td></tr>
<tr><td colspan="3">322. Narenciye (> 2/3)</td></tr>
<tr><td colspan="3">323. Meyve ve Narenciye Kombinasyonu
(32 nolu tipe dahil olup 321 ve 322’ye dahil olmayan işletmeler)</td></tr>
<tr><td>33. İhtisaslaşmış Zeytincilik</td><td colspan="3">330. Zeytincilik (zeytinler > 2/3)</td></tr>
<tr><td>34. Çeşitli sürekli bitkiler kombinasyonu</td><td colspan="3">340. Çeşitli sürekli bitkiler kombinasyonu
(3 nolu tipe dahil olup 31, 32 ve 33’e dahil olmayan işletmeler)</td></tr>
</table>

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	Tanımlama	ANA İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL İŞLETME TİPLERİ
4. İHTİSASLAŞMIŞ OTLAK HAYVANCILIĞI	Daimi çayır ve mera hayvanları (sığırlar, keçi ve koyunlar) > 2/3	**41. İhtisaslaşmış Süt İnekçiliği** (Süt sığırı (1 yaşından küçük sığırlar, 1-2 yaş arasındaki dişi sığırlar, düveler ve süt inekleri) > 2/3; süt sığırlarının 2/3'ünden fazlası süt inekleri)	**411.Sütçülük İşletmeleri** (Süt İnekleri > 2/3)
			412. Süt & sığır yetiştiriciliği (41 nolu tipe dahil olup 411'e dahil olmayan işletmeler)
		42. İhtisaslaşmış sığır besleme ve yetiştirme (bütün sığırlar (1 yaşından küçük sığırlar, 1-2 ve 2 yaşından büyük (erkek danalar, süt inekleri ve diğer inekler)) > 2/3 ;süt inekleri ≤ 1/10)	**421. Sığır yetiştirme** (bütün sığırlar > 2/3; süt inekleri ≤ 1/10 ve diğer inekler > 1/3)
			422. Sığır besleme (bütün sığırlar > 2/3; süt inekleri ≤ 1/10 ve diğer inekler ≤ 1/3)
		43. Sığır- süt hayvanı yetiştirme ve besleme kombinasyonu bütün sığırlar > 2/3; süt inekleri >1/10; 41 nolu tipe dahil olmayanlar	**431. Süt hayvancılığı ile yetiştiricilik ve besleme** (bütün sığırlar > 2/3; süt inekleri >1/4; 41 nolu tipe dahil olanlar hariç)
			432. Yetiştiricilik ve besleme ile süt hayvancılığı (bütün sığırlar >2/3; süt inekleri ≤ 1/4)
		44. Koyun, keçi ve diğer otlak hayvanları (mera ve otlak hayvanları > 2/3; sığırlar ≤2/3)	**441. Koyun** (koyunculuk > 2/3)
			442. Koyun & sığır kombinasyonu (bütün sığırlar > 1/3, koyun > 1/3)
			443. Keçi (keçiler > 2/3)
			444. Çeşitli otlak hayvanları (44 nolu tipe dahil olup 441, 442 ve 443'e dahil olmayanlar

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	ANA İŞLETME TİPİ	ÖZEL İŞLETME TİPİ	ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ
5. İHTİSASLAŞMIŞ DOMUZ VE KÜMES HAYVANLARI YETİŞTİRİCİLİĞİ	**50. İhtisaslaşmış Domuz ve Kümes Hayvancılığı** Domuz ve kümes hayvanları (domuz yavruları, dişi domuzlar, vb), kümes hayvanları (broiler, yumurta tavukları, vb) ve dişi geyik ya da tavşanlar > 2/3	**501. İhtisaslaşmış Domuz** (Domuzlar > 2/3)	**5011. İhtisaslaşmış domuz yetiştiriciliği** (damızlık domuzlar > 2/3)
			5012. İhtisaslaşmış domuz besleme (domuz yavruları ve diğerleri > 2/3)
			5013. Domuz yetiştirme ve besleme kombinasyonu (501 nolu tipe dahil olup 5011 ve 5012'ye dahil olmayan işletmeler)
		502. İhtisaslaşmış Kanatlılar (kümes hayvanları > 2/3)	**5021. İhtisaslaşmış yumurta tavukçuluğu** (yumurta tavukları > 2/3)
			5022. İhtisaslaşmış broiler (broiler ve diğer kümes hayvanları > 2/3)
			5023. Yumurta tavukçuluğu ve broiler kombinasyonu (502 nolu tipe dahil olup 5021 ve 5022'ye dahil olmayan işletmeler)
		503. Çeşitli Kümes Hayvanları Kombinasyonu (50 nolu tipe dahil olup 501 ve 502'ye dahil olmayan işletmeler)	**5031. Domuz ve Kümes hayvanları kombinasyonu** (domuzlar > 1/3 ve kümes hayvanları >1/3)
			5032. Domuz, kanatlı ve diğer kümes hayvanları kombinasyonu (503 nolu tipe dahil olup 5031'e dahil olmayan işletmeler)

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	ANA İŞLETME TİPİ	ÖZEL İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ
6. KARMA BİTKİSEL ÜRETİM	**60. Karışık Bitkisel Üretim** (genel bitkisel üretim > 1/3 ama ≤2/3 veya bahçe bitkileri >1/3 ama ≤2/3 veya daimi bitkiler >1/3 ama ≤2/3, otlak hayvanları ≤1/3, domuz ve kümes hayvanları ≤1/3)	**601. Pazar sebzeciliği & Daimi bitkiler** (bahçe bitkileri >1/3)	
		602. Tarla Bitkileri & Pazar sebzeciliği (genel bitkisel üretim >1/3; bahçe bitkileri >1/3)	
		603. Tarla bitkileri & Bağcılık (genel bitkisel üretim >1/3; bağcılık >1/3)	
		604. Tarla bitkileri & daimi bitkiler (genel bitkisel üretim >1/3; daimi bitkiler >1/3	
		605. Karma bitkisel üretim (Tarla bitkileri ağırlıklı) (genel bitkisel üretim >1/3; diğer faaliyetler>1/3'den büyük değil)	
		606. Karma bitkisel üretim (Pazar sebzeciliği veya daimi bitkiler ağırlıklı) (bahçe bitkileri ve daimi bitkiler >1/3)	**6061. Karma bitkisel üretim (Pazar sebzeciliği ağırlıklı)** (2/3 ≥ bahçe bitkileri >1/3, diğer faaliyetler >1/3'den büyük değil)
			6062. Karma bitkisel üretim (sürekli bitkiler ağırlıklı) (1/3< daimi bitkiler ≤2/3; diğer faaliyetler 1/3'den büyük değil)

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	Tanımlama	ANA İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL İŞLETME TİPLERİ
7. KARMA HAYVANCILIK İŞLETMELERİ	Mera ve otlak hayvanları >1/3 ama ≤2/3 veya domuz ve kümes hayvanları >1/3 ama ≤2/3, bunlar için genel bitkisel üretim ≤1/3, bahçe bitkileri ≤1/3, daimi bitkiler ≤1/3 olmalıdır.	**71. Karma hayvancılık (otlak hayvanları ağırlıklı)** (mera ve otlak hayvanları >1/3 ama ≤2/3; diğer faaliyetler >1/3'den büyük değildir.)	**711. Karma hayvancılık (süt inekleri dışındakiler ağırlıklı)** (mera ve otlak hayvanları ≤2/3; süt sığırları >1/3; süt sığırlarının 2/3'ünden fazlası süt inekleri,; diğer faaliyetler yok)
			712. Karma hayvancılık- Domuz ve Kümes hayvanları & süt inekçiliği (71 nolu tipe dahil olup 711'e dahil olmayan işletmeler)
		72. Karma hayvancılık (domuz ve kümes hayvanları ağırlıklı) (domuz ve kümes hayvanları >1/3 ama ≤2/3; genel bitkisel üretim ≤1/3; bahçe bitkileri ≤1/3, daimi bitkiler ≤1/3)	**721. Karma hayvancılık- Domuz ve kümes hayvanları & süt inekleri kombinasyonu** (süt sığırları >1/3; domuz ve kümes hayvanları >1/3, süt sığırlarının 2/3'ünden fazlası süt inekleridir)
			722. Karma hayvancılık – domuz ve kümes hayvanları & süt inekleri dışındaki otlak hayvanları ((mera ve otlak hayvanları >1/3, domuz ve kümes hayvanları>1/3; süt sığırları ≤ 1/3) veya (süt sığırları >1/3; domuz ve kümes hayvanları>1/3, süt sığırlarının ≤2/3 süt inekleri)
			723. Karma hayvancılık – domuz ve kümes hayvanları ile çeşitli hayvanlar (72 nolu tipe dahil olup 721ve 722'ye dahil olmayan işletmeler)

Ek 2 Tarım İşletmelerinin Standart Brüt Kar Esasına Göre İşletme Tiplerine Sınıflandırılması (Rehber vd. 2002) (devam)

GENEL İŞLETME TİPİ	ANA İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL İŞLETME TİPLERİ	ÖZEL TİPLERİN ALT BÖLÜMLERİ
8. KARMA HAYVANCILIK VE BİTKİSEL ÜRETİM İŞLETMELERİ (1-7 arasındaki işletme tipine dahil olmayan işletmeler)	**81. Tarla bitkileri- otlak hayvanları kombinasyonu** (genel bitkisel üretim >1/3, mera ve otlak hayvanları >1/3)	**811.Tarla bitkileri & süt inekçiliği** (genel bitkisel üretim >1/3, sığır >1/3, sığırların 2/3'ünden fazlası süt inekleri; süt sığırları < genel bitkisel üretim)	
		812. Süt inekçiliği & Tarla bitkileri (Süt sığırları >1/3, genel bitkisel üretim >1/3, süt sığırlarının 2/3'ünden fazlası süt inekleri; süt sığırları ≥ genel bitkisel üretim)	
		813. Tarla bitkileri & süt inekleri dışındaki hayvanlar (Genel bitkisel üretim >1/3; mera ve otlak hayvanları >1/3; genel bitkisel üretim > otlak hayvanları, 811'e dahil olmayanlar)	
		814. Süt inekleri dışındaki otlak hayvanları & Tarla bitkileri (Mera ve otlak hayvanları >1/3; genel bitkisel üretim >1/3; mera ve otlak hayvanları ≥ genel bitkisel üretim, 811 ve 812'ye dahil olmayanlar)	
	82. Çeşitli bitkiler ve hayvancılık kombinasyonu (8 nolu tipe dahil olup 821 ve 822'ye dahil olmayanlar)	**821. Tarla bitkileri & Domuz ve kümes hayvanları** (genel bitkisel üretim >1/3; domuz ve kümes hayvanları>1/3)	
		822. Sürekli bitkiler & otlak hayvanları (daimi bitkiler >1/3; mera ve otlak hayvanları >1/3)	
		823. Çeşitli bitkisel üretim ve hayvancılık karışımı (82 nolu tipe dahil olup 821 ve 822'ye dahil olmayanlar)	**8231. Arıcılık** (arıcılık >2/4)
			8232. Çeşitli karma işletmeler (823 nolu tipe dahil olup 8231'e dahil olmayanlar)

Ek 3 Çiftçi Kayıt Formu

EK-1

Kabul Tarihi: ...../...../200..

ÇİFTÇİ KAYIT FORMU

A- Kişisel Bilgiler

A 1. Adı	
A 2. Soyadı	
A 3. Baba Adı	
A 4. Ana Adı	
A 5. Cinsiyeti	
A 6. Medenî Hâli	
A 7. Doğum Tarihi	
A 8. Telefon No.	
A 9. Dilekçe Tarihi	
A10. Dilekçe No.	
A11. Çiftçi Belge No.	
A12. T.C. Kimlik No.	|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
A13. Vergi Kimlik No.	|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
A14. İkametgâh Adresi	
A15. İli	
A16. İlçesi	
A17. Bucağı	
A18. Köy/Mahalle	
A19. Alınan Taahhütname veya Muvafakatname-1 Tarihi	
A20. Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil: ☐ Okur-Yazar. ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise: ☐ Ünivesite/Yüksekokul: ☐
A21. Alınan Muvafakatname-2 Tarihi	
A22. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu kapsamında mısınız?	☐ Hayır, Değilim (B bölümüne geçiniz) ☐ Evet, Aktif Sigortalıyım (21. soruya geçiniz) ☐ Evet, Emekliyim. (22. soruya geçiniz)
A23. Aktif Sigortalıysanız (Fiilen Çalışıyorsanız)	☐ Emekli Sandığı ☐ SSK ☐ Bağ-Kur ☐ Tarım Bağ-Kur ☐ Diğer Sicil No :
A24. Emekliyseniz Emekli olduğunuz Sosyal Güvenlik Kuruluşu (Emekli/SSK/Bağ-Kur)	☐ Emekli Sandığı ☐ SSK ☐ Bağ-Kur ☐ Diğer Sicil No :

Çiftçi Kayıt Formunu Kabul Eden Personelin		Veritabanına Kaydı Yapan Personelin
Adı ve Soyadı		
Görevi		
İmzası		

B- Tarımsal Faaliyet ile İlgili Bilgiler

TC Kimlik No : |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_| **Adı-Soyadı :**.....

B1. Yetiştirilen Ürünler

Kod	Örtü Altında Yetiştirilen			Kod	Toplu Meyvelikler		
	Ürün Adı	Adet	m^2		Ürün Adı	Toplam Ağaç Sayısı	Tesisin Yaşı
1	2	3	4	1	2	3	4

B2- Hayvan Varlığı

Kod	Yaş	Büyükbaş Süt Sığırı (Baş)			Büyükbaş Besi Sığırı (Baş)			Manda (baş)	Kod	Yaş	Küçükbaş	
		Yerli	Melez	Kültür	Yerli	Melez	Kültür				Koyun	Keçi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4
1	1<								1	6 ay<		
2	1-2								2	6 ay>		
3	2 >											

B3- Kümes Hayvanları

Kod	Kümes Hayvanları	Adet
1	2	3
1	Yumurta Tavuğu	
2	Et Tavuğu (Broiler)	
3	Hindi	
4	Hindi (Broiler)	
5	Kaz	
6	Ördek	
7	Devekuşu	

B4- Diğer Tarımsal Faaliyetler

Arıcılık (Kovan Sayısı)	Eski Usul		Adet
	Yeni Usul		
İpek Böcekçiliği (Koza)			Kg.
Su Ürünleri			Ton/Yıl

B5- Araç Varlığı

Kod	Cinsi	Adet
1	Traktör	
2	Biçerdöver	
3	Pulluk	
4	Batöz	
5	Mibzer	
6	Su Motoru	
7	Pülverizatör	
8	Gübre Dağıtma Makinası	

B6- Aşağıdaki Kuruluşlara Üyeliğiniz Var mı?

Kod	Kuruluş Adı	Evet	Hayır
1	Sulama Birliği		
2	Damızlık Birliği		
3	Üretici Birliği		
4	Tarım Kredi Kooperatifi		
5	Tarım Satış Kooperatifi		
6	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi		
7	Sulama Kooperatifi		
8	Diğer		

B7. Sertifikalı Tohumluk Kullanım Miktarları

Kod	Alınan Sertifikalı Tohumluğun		
	Ürün Cinsi	Miktarı (gr)	Dekara Kullanılan Miktarı (gr/da)
1	2	3	4

B8. İşletmenin Tarımsal Faaliyetler Dışında Herhangi Bir Geliri Var Mı?

Var ☐ Yok ☐

B9. Bakmakla Yükümlü Olduğunuz Kişi Sayısı Kaçtır? ☐

C- Arazi Bilgileri (Farklı köylerde bulunan parseller için köy bazında bu form ayrı ayrı tanzim edilecektir)

C1. İli: **C2.İlçesi :** **C3.Bucağı :** **C4.Köyü:**

Parsel Sıra No	Belge Tipi			Arazi Kayıt		Arazi Miktarı ve Türü									Arazinin Kullanım Durumu								Taahhütname veya Muvafakatname-1
		Keşifli ise				Arazi Miktarı				Arazi Türü											Kira,Ortakçılık veya Muvafakatname-1 İse		
						Toplam Alan		Kullanılan Alan			Çiftçi Beyanına Göre Kullanım Şekli (Ürünler Bazında)												
	Tapu	Keşif	Keşif Yılı	Ada No	Parsel No	da	m²	da	m²	Tapudaki Vasfı	1.Ürün	2.Ürün	Sera	Sulanma Durumu (Sulu/ Kuru)	Hisse Oranı	Mülkiyeti (Kendi Malı, Kira, Ortak, Eşi, Annesi, Babası, Çocuğu)	Muvafakatname-2	Kira ve Ortakçılık veya Muvafakatname-2 ile Verenin TC Kimlik Numarası	Tüzel Kişilik / Yabancıdan Kiralık	Sözleşme Başlangıç Tarihi	Sözleşme Bitiş Tarihi	
C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	C14	C15	C16	C17	C18	C19	C20	C21	C22	C23	C24	C25	C26	C27
TOPLAM																						

Çiftçi Kayıt Formunun tamamında bulunan bilgilerimin doğruluğunu, yukarıda yazılı arazileri işlediğimi veya üretim yaptığımı beyan ederim. ..../ ..../ 200..

Adı-Soyadı : .....

TC Kimlik No : |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

İmza .....

Çiftçinin köyümüz sınırları içerisinde bulunan yukarıdaki arazileri işlediğine veya üretim yaptığına dair beyanını ve bilgilerinin doğruluğunu onaylarız. .... / .... / 200..

Adı-Soyadı : ....

..... Muhtarı Aza

Mühür

İmza ....

EK-2

MUVAFAKATNAME-1

Belge Tipi (Tapu/Keşif)	Arazinin Bulunduğu Yer (İl-İlçe-Bucak-Köy)	Mevkisi	Ada No	Parsel No	Toplam Alanı (m²)

Hissedarı olduğum/olduğumuz yukarıda özellikleri yazılı arazimi/arazimizi ...../...../..... tarihinden ...../...../..... tarihine kadar tarımsal amaçlı olarak kullanmak üzere aşağıda bilgileri bulunan hissedarımıza/müştereğimize muvafakat veriyorum/veriyoruz. .... / .... /.....

Muvafakat Veren Hissedarların

Adı Soyadı	TC Kimlik No	Baba Adı	Doğum Tarihi	Hisse Oranı	Hisse Miktarı (m2)	İmza

Muvafakat Alan Hissedarın

Adı Soyadı	TC Kimlik No	Kendi Hisse Oranı	Kendi Hisse Miktarı (m²)	Parselde Kullanacağı Toplam Hisse Miktarı (m2)	İmza

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğu tasdik olunur. ...../...../.....

	.....Köy/ Mahalle Muhtarı	Aza
Adı Soyadı		
İmza/Mühür		

* Her parsel için ayrı ayrı doldurulacak ve hisseli araziler için kullanılacaktır. Hisse oranı belli olmayan araziler için doldurulduğunda bütün müştereklerin muvafakati alınacaktır. Arazinin bulunduğu Köy Muhtarı ve Aza tarafından onaylanacaktır.

EK-3

TAAHHÜTNAME

Belge Tipi (Tapu/Keşif)	Arazinin Bulunduğu Yer (İl-İlçe-Bucak-Köy)	Mevkisi	Ada No	Parsel No	Toplam Alanı (m^2)

Hissedarların

Adı Soyadı	TC Kimlik No	Baba Adı	Doğum Tarihi	Hisse Oranı	Hisse Miktarı (m^2)

Hissedarı olduğum nitelikleri yukarıda yazılı tarım arazisinin, yukarıda belirtilen hissedarlarının tamamının sağ olduğunu; bu arazileri işlemem nedeniyle tarafıma yapılan yada yapılacak olan her türlü tarımsal destekleme ödemesini, hissesini kullandığım hissedarlarca itiraz edilmesi ya da bu hissedarlardan en az birinin hayatta olmaması hâlinde, ödeme tarihinden itibaren işleyecek gecikme zammı ile birlikte, gayrikabil-i rucu hiçbir itiraz beyan etmeden, ilk talepte 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde geri ödemeyi kabul ve taahhüt ederim.
..../..../.....

Taahhüt Eden Hissedarın

Adı Soyadı	TC Kimlik No	Kendi Hisse Oranı	Kendi Hisse Miktarı (m^2)	Parselde Kullanacağı Toplam Hisse Miktarı (m^2)	İmza

* Muvafakatname-1 ibraz edilemediği durumlarda Noter Onaylı olarak ibraz edilecektir. Hisse oranı belli olmayan araziler için düzenlendiğinde, bütün hissedarlar belirtilecektir (Mülkiyeti İştirak halinde olan arazilerin bütün hissedarlarının sağ olması gerekmektedir).

EK-4

MUVAFAKATNAME - 2

Nitelikleri aşağıda yazılı arazimi/arazilerimi eş veya 1. derece akrabamızın (anne, baba veya çocuğumun) tarımsal amaçlı olarak kullanmasına muvafakat veriyorum/veriyoruz. …. / …. / …….

Adı Soyadı	T.C. Kimlik No.	Yakınlık Derecesi	Tarım Arazisinin			İmza
			Ada No.	Parsel No.	Miktar (m^2)	

Ek 4 ÇKS Yönetmeliği

ÇKS Yönetmeliği, sistemin tüm uygulamalarını kanuni temellere dayanarak detaylı olarak açıklayan dört bölümden oluşmaktadır. Yönetmeliğinin birinci bölümünde sistemin amacı, kapsamı, dayanağı ve tanımlar yer almaktadır. Buna göre;

Sistemin amacı ilk madde de yer almaktadır;

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı, sağlıklı tarım politikalarının oluşturulması için kurulan Çiftçi Kayıt Sisteminin güncellenmesi, geliştirilmesi ve tarımsal desteklemelerin denetlenebilir, izlenebilir bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

İkinci madde de sistemin kapsamı tanımlanmaktadır;

Madde 2 — Bu Yönetmelik, Çiftçi Kayıt Sisteminin geliştirilmesi ve güncellenmesi ile ilgili kayıt işlemlerinin izlenmesi ve raporlanmasında görev alacak kurum ve kuruluşların belirlenmesini, tarımsal üretimle uğraşan çiftçi seçiminin esaslarını, çiftçi kayıtlarının düzenlenmesini, uygulanacak tarımsal projeler ve desteklemelerde Çiftçi Kayıt Sisteminin genel kullanıma ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

ÇKS'nin Yasal Dayanağı üçüncü madde de yer alır;

Madde 3 — Bu Yönetmelik, 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.
Dördüncü maddede ÇKS içerisinde bulunan tanımlara yer verilmektedir;

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Tarım ve Köyişleri Bakanlığını,

TÜGEM: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğünü,

Bilgi İşlem Merkezi: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (APK) Bilgi ve İşlem Daire Başkanlığını,

İl/İlçe Müdürlüğü: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı il/ilçe müdürlüğünü,

ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemini,

Tarım Arazisi: Kadastro geçmiş birimlerde tapu kayıtlarında, kadastro geçmemiş birimlerde ise tespit komisyonu keşif raporlarında, tarım arazisi vasfı bulunan, gerçek ve tüzel kişilerin tarımsal üretim kaynaklarını kullanarak üzerinde tarımsal faaliyet yürüttüğü taşınmazı,

Tarımsal Faaliyet: Tarım arazisi üzerinde fiilen tarımsal üretim kaynaklarını kullanarak yapılan bitkisel üretimi,

Çiftçi: Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olabilmek için gereken usul ve esasları yerine getiren ve fiilen tarımsal üretim kaynaklarını kullanmak suretiyle tarımsal üretimle uğraşan ve başvuru tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmuş ve/veya reşit gerçek kişiler ile tüzel kişileri,

İl Tahkim Komisyonu: Tarımdan sorumlu Vali Yardımcısının başkanlığında, defterdarlıktan bir hukukçu (bulunmaması halinde vali tarafından görevlendirilecek bir hukukçu), milli emlak müdürü, Bakanlık il müdürü, Bakanlık ilgili şube müdürü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü temsilcisi, ziraat odasının olduğu yerlerde ziraat odasının yetkili temsilcisi ve Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü temsilcisinden oluşan komisyonu,

İlçe Tahkim Komisyonu: Kaymakamın başkanlığında, mal müdürü, Bakanlık temsilcisi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü temsilcisi, ziraat odasının olduğu yerlerde ziraat odasının yetkili temsilcisi ve ormanlık veya ormanla ilişkili alanlarda Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü temsilcisinden oluşan komisyonu,

İl/İlçe Tespit Komisyonu: Kadastro geçmemiş birimler için il ve ilçelerde; il/ilçe müdürlüğü teknik elemanının başkanlığında, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü teknik elemanı, ziraat odasının olduğu yerlerde ziraat odasının yetkili temsilcisi, ormanlık veya ormanla ilişkili alanlarda Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü teknik elemanından ve köy/mahalle muhtarından oluşan komisyonu,

Çiftçi Kayıt Formu: ÇKS'nin güncellenebilmesi için başvuru sahibi çiftçilerden talep edilen formu ifade eder.

ÇKS Yönetmeliğinin ikinci maddesinde, sistemin uygulanışına yönelik kurallar yer almaktadır. Buna göre uygulama da görevli kurum ve kuruluşlar şunlardır;

Madde 5 — ÇKS'nin yönetimi ile ilgili idari konulardaki iş ve işlemler TÜGEM tarafından, bilgi işlem altyapısı ile ilgili teknik konulardaki iş ve işlemler bilgi işlem merkezi tarafından, uygulamaya ve kayıtların doğruluğunu sağlamaya ilişkin iş ve

işlemler tahkim komisyonları, tespit komisyonları ve il/ilçe müdürlükleri tarafından yürütülür.

Çiftçilerin ÇKS'ye kayıt olması, kontrollerin yapılması ve ÇKS'nin güncellenmesi konularına 6. madde de değinilmektedir;

Madde 6 — Çiftçiler ÇKS'ye kayıt olabilmek için istenen bilgi ve belgelerle ilçe müdürlüklerine yıl boyunca başvuruda bulunabilirler. Birden fazla ilçe sınırları dahilinde tarımsal faaliyet sürdüren çiftçiler ÇKS'ye kayıt olmak için, başvurularını ikamet ettikleri yerde arazileri varsa bu yerleşim birimine, yoksa arazinin bulunduğu ilçe müdürlüğüne, arazi merkez ilçede ise il müdürlüğüne yaparlar. Çiftçiler başvuruda bulundukları ilçenin çiftçisi olarak kabul edilirler.

Daha önceki uygulama dönemlerinde ÇKS'ye dahil olan çiftçilere formlar basılı olarak verilir. İlk kez ÇKS'ye başvuran çiftçiler form doldururlar.

Çiftçiler ÇKS'ye başvuru sırasında tarımsal faaliyette bulundukları tarım arazileri ile başvuruda bulunduğu üretim yılı içinde herhangi bir üretim ya da üretim gayesiyle toprak işlemesi yapılmamış olan tarım arazilerinin tamamının beyan edilmesinden ve başvuruları sırasında teslim ettikleri belgelerdeki bilgilerin doğru olmasından sorumludurlar.

İl müdürlükleri merkez ilçelerde, ilçe müdürlüklerinin yapmakla yükümlü oldukları görevleri yapar. İlçe müdürlükleri, köy/mahalle seviyesinde belli bir sıraya göre kayıt işlemlerini yaparak başvuruları değerlendirir.

Kayıt süresince, başvuru sahipleri tarafından doldurulan çiftçi kayıt formları ve istenecek diğer bilgi ve belgeler il/ilçe müdürlüklerince teslim alınarak her çiftçi için bir dosya açılır. Çiftçilerden talep edilen belgeler bu dosyada muhafaza edilir. Eğer çiftçinin geçmiş yılı uygulamaları için açılan dosyaları varsa yeni dosya açılmaz.

Kadastrosu tamamlanmış alanlar ile kadastrosu tamamlanmamış ancak önceki uygulama döneminde tespiti yapılmış alanlarda; tarımsal üretimde bulunulup bulunulmadığının, diğer hususların ve kadastro geçmiş alanlar için tapu kayıtlarının sicil kayıtlarına uygun olup olmadıklarının kontrolü örnekleme yöntemiyle yapılır.

Önceki uygulama döneminde/dönemlerinde tespite esas olmamış kadastrosuz alanların ise zeminde tespiti esastır.
ÇKS yönetmeliğinin 7. maddesinde çiftçilerden istenecek bilgi ve belgelerin neler olması gerektiği konularında bilgi verilmektedir.

Madde 7 — ÇKS'ye kayıt olacak çiftçilerin aşağıda belirtilen belgeleri, başvuru sırasında il/ilçe müdürlüklerine vermeleri gerekmektedir.

a) ÇKS'ye başvuruda bulunan çiftçilerden çiftçi kayıt formu istenir. (İlk kez müracaat eden çiftçilere bu form boş olarak verilir. Çiftçiler, bu formu doldurarak başvuruda bulunur. ÇKS'de kayıtlı olan çiftçilere, ÇKS'deki güncel bilgilerinden oluşan çiftçi kayıt formu il/ilçe müdürlüklerince dolu olarak verilir. Çiftçilerin bilgilerinde herhangi bir değişiklik yoksa bu form çiftçi tarafından doldurularak verilmiş sayılır. Çiftçilerin bilgilerinde değişiklik olması durumunda, güncellenen bilgilerle ilgili sayfalar çiftçi tarafından tekrar doldurularak başvuruda bulunulur.)

b) Gerçek kişilerden, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını gösterir nüfus cüzdanının il/ilçe müdürlüğü tarafından onaylanmış fotokopisi istenir. (Başvuru sırasında nüfus cüzdanının aslının gösterilmesi zorunludur. Nüfus cüzdanlarında kimlik numarası olmayan çiftçilerden, nüfus müdürlüğünden onaylı kimlik numarasını gösteren belge istenir. Daha önce başvuruda bulunanlardan Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ile ilgili belge istenmez).

c) Tüzel kişilerden ticaret sicil gazetesi, imza sirküleri ve yetki belgesi istenir. (Kamu tüzel kişileri hariç).

d) İlk defa başvuru yapanlardan vergi kimlik numarasını gösterir belge istenir.

e) Çiftçi belgesi örneği istenir. (Yürütülen diğer uygulamalar için alınan belgeler geçerlidir).

f) Tarım arazisi birden fazla kişiye ait ise, tarım arazisini hissedarlardan birinin kullanması durumunda, tapu sureti veya keşif raporu ile birlikte diğer hissedarlarla yapılmış muhtar onaylı Muvafakatname–1 veya tarım arazisini işleyen hissedarın söz konusu Muvafakatnameye sahip olmaması durumunda, vereceği noter onaylı tek taraflı Taahhütname istenir. (Birden fazla parselde hissesi olmakla birlikte rıza-i taksim neticesi belli parsellerde fiilen tarımsal faaliyette bulunan çiftçinin o parseller için Muvafakatname–1 veya noter onaylı tek taraflı taahhütname ile müracaat etmesi esastır).

g) İşlenen tarım arazisinin mülkiyeti eş ve/veya birinci derece akrabaları olan anne, baba ve çocuklara ait ise maliklerin onaylarının bulunduğu Muvafakatname–2 istenir.

h) Vesayet altındaki kişiler için mahkeme kararının onaylı sureti istenir. (Vesayet altındaki kişiler vasileri aracılığı ile başvurabilirler. Gerekli bilgiler vasi tarafından sağlanır ve dosya vesayet altındaki kişi adına açılır).

ı) Çiftçilerden tarım arazisinin aidiyetini gösterir aşağıdaki belgelerden birisi istenir. (Tarımsal arazi tapu kayıtları il/ilçe tapu sicil müdürlüklerinde elektronik ortama aktarılmış ise, yetkili tarafından imzalanmış güncel tarih ve mühür taşıyan onaylı bilgisayar çıktısı şeklindeki tapu kayıt örnekleri istenir. Belgelerde yetkili tarafından atılmış imza, güncel tarih, yetkilinin adı, soyadı ve unvanı ile resmî mühür taşıyan kayıtlarımıza uygundur ibaresi aranır. Daha önceki dönemde başvurmuş çiftçilerin beyan ettiği hisseli arazilerde hisse değişiklikleri ve kullanım miktarı da dahil olmak üzere parsellerde değişiklik olmaması durumunda, daha önce beyan ettiği ve dosyasında bulunan tapu belgeleri ve keşif raporları tekrar istenmez). Bu belge;

1) Tarım arazisi başvuru sahibi çiftçiye ait ise, tapu sicil müdürlüğünce onaylanmış tapu sureti,

2) Tarım arazisinin maliki ölmüş ancak tapuda mirasçıları adına intikal yaptırılmamış ise, intikal işlemlerinin yaptırılması ve intikali gösterir tapu belgesi, (İntikal işlemlerinin yaptırılması gerekli olup, veraset ilâmı kabul edilmemektedir).

3) Tarım arazisi başka bir gerçek veya tüzel kişiye ait ise, kira sözleşmesi ve kiraladığı veya ortakçılık yaptığı arazinin sahibine ait onaylı tapu sureti, arazi kadastro geçmemiş birimlerde ise keşif raporu, (Bu belge kiracılık, ortakçılık ve benzeri şekilde tarımsal üretimle uğraşan çiftçilerden istenir. Kamu tüzel kişiliklerinden kiralanan araziler hariç olmak üzere başvurulardaki kiralık arazilerin toplamı 100 dekarın üzerindeyse noter

onaylı kira sözleşmesi istenir. Muhtar ve azalar tarafından onaylanan sözleşmeler, köylerde köy defterine kayıt edilir mahallelerde muhtar tarafından listelenir).

4) Tarım arazisi Hazine adına tespit ve tescil edilmiş ise, bu arazinin zilyetlikle iktisabı mümkün olmadığından, tarım arazisini işleyen şahsın bu yeri defterdarlıktan veya mal müdürlüğünden kiraladığına dair kira sözleşmesi,

5) Tarım arazisinin tapusu padişahlık döneminden kalma ise, bu arazi 4071 sayılı Kanun uyarınca Hazine adına tescil edilmiş olduğundan, tarım arazisini işleyen şahsın bu yeri defterdarlıktan veya mal müdürlüğünden kiraladığına dair kira sözleşmesi,

6) Tarım arazisinin mülkiyeti vakıflara ait ise, ilgili vakıflarla yapılmış kira sözleşmesi ve onaylı tapu sureti,

7) Tarım arazisi köy tüzel kişiliğine ait ise, muhtar ve en az iki aza tarafından onaylanan köy senedi ile birlikte köye aidiyetini gösterir onaylı tapu sureti,

8) Tapu sicilinde tescili bulunmayan mülkiyeti ihtilaflı tarım arazilerinde kadastro sırasında maliki belirlenmiş ise; maliki gösterir kadastro/tapulama tutanağı, malik ölmüş ise kadastro/tapulama tutanağı ile mirasçılarını gösterir mahkeme kararının aslı veya noterce onaylanmış sureti ve tarım arazisinin başvuruda bulunan kişi tarafından halen kullanıldığını gösterir il/ilçe müdürlüklerince belirlenen teknik eleman ve muhtar tarafından müştereken imzalanmış keşif raporu,

9) Kadastro geçmeyen tarım arazisinin sahibi ise, kadastro geçmemiş birimlerde arazinin bulunduğu il/ilçedeki tespit komisyonlarınca hazırlanan ve arazinin tarım

arazisi olduğunu gösterir, komisyon ve çiftçi tarafından müştereken imzalanmış keşif raporudur. (Çiftçi arazinin bulunduğu il/ilçeden farklı bir merkeze başvurursa düzenlenen keşif raporunun bir örneği il/ilçe müdürlüğü tarafından çiftçinin başvurduğu il/ilçe müdürlüğüne gönderilir).

Madde 8'de Tahkim Komisyonlarının görevleri ve işleyişleri konularına değinilmiştir. Buna göre;

Madde 8 — Tahkim komisyonları, bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanması sırasında ortaya çıkan ihtilaflı konuları çözmeye ve karar almaya yetkilidir. İl tahkim komisyonları; merkez ilçede, ilçe tahkim komisyonlarının görevlerini de yapar.

Komisyonlar;

a) Hazırlanacak olan çalışma planına ve gündeme göre toplanır. İlgili mevzuat ve bu Yönetmelik hükümlerine göre karar alır.

b) İl tahkim komisyonu en az beş üye, ilçe tahkim komisyonu en az üç üye ile toplanır ve kararlarını oy çokluğu ile alır. Oyların eşitliği halinde, başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Karara katılmayan üyeler gerekçelerini kararda yazılı olarak belirtir.

c) Alınan kararları ilgili kurumlara tebliğ eder ve uygulanmasını takip eder.
d) Gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar hakkında gerekli hukukî işlemlerin yapılması için karar alır ve ilgili mercilerce uygulanması yönünde girişimde bulunur.

e) Tespit komisyonlarının çalışmalarını bir takvime bağlayarak öngörülen sürelerde sağlıklı yürütmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar.

f) İlgili il/ilçe müdürlüğünün ÇKS baz alınarak yapılacak uygulamalarla ilgili olarak intikal ettirdiği konuları inceler ve gerekiyorsa yerinde tespit yaparak karara bağlar.

g) ÇKS'ye bağlı olarak yapılacak tarımsal desteklemeler ile ilgili uygulamalarda da ortaya çıkacak problemlerin çözümüne yönelik olarak gerekli tedbirleri alır.

h) Kadastro görmeyen birimlerde daha önce yapılmış tespitler içinden yeniden tespit yapılmasına ihtiyaç duyulanları belirler.

ı) Kadastro gören birimlerde gerek görülen durumlarda tapu, nüfus ve benzeri belgelerin güncellenmesi için gerekli tedbirleri alır.

Tespit komisyonlarının görevleri ve işleyişi, madde 9'da açıklanmaktadır.

Madde 9 — Tespit komisyonlarının görevleri şunlardır.

a) Kadastro geçmemiş köylerde/mahallelerde ÇKS'ye kayıt olmak amacıyla il/ilçe müdürlüklerine ilk defa başvuran ya da daha önce ÇKS'ye kayıtlı olup yeni arazi beyan eden çiftçiler ile daha önce arazi tespiti yapıldığı halde tahkim komisyonunca arazilerinin yeniden tespitine lüzum görülen çiftçilerin tarım arazilerini yerinde tespit eder.

b) Tespit çalışmaları sırasında bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesinin (c) bendi hükmünün, yerine getirilip getirilmediğini kontrol eder.

c) Önceki yıllarda hazırlanan keşif raporlarını da dikkate alarak, kadastro geçmemiş birimler tespit formu ve tespit komisyonu krokisinden oluşan keşif raporunu düzenler. Bu keşif raporu, önceki yıllarda başvuran çiftçilere ait arazi kayıtları için yapılan tespitte bir değişiklik olmaması durumunda, tespit komisyonu tarafından daha önce verilen parsel numaraları aynı olacak şekilde düzenlenir. Keşif raporları, il/ilçe müdürlüklerinde açılan ilgili çiftçiye ait dosyada muhafaza edilir ve varsa tapu zabıt kaydı da bu rapora eklenir.

d) Çiftçi Kayıt Sisteminde kaydı bulunan çiftçilerin, arazi bilgilerinde bir değişiklik yok ise, tahkim komisyonlarınca lüzumlu görülen araziler hariç olmak üzere, ÇKS'de kayıtlı arazileri için yeniden tespit çalışması yapmaz.

e) Tahkim komisyonlarınca belirlenen çalışma takvimi doğrultusunda çiftçilerin kadastro geçmemiş arazilerinin tespit işlemlerini yapar.

f) Kadastro geçmemiş birimlerden ÇKS'ye kayıt olmak üzere il/ilçe müdürlüklerine başvuru yapan çiftçilere ait toplam tarım arazisi büyüklüğünü dikkate alarak, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bu birimlere yönelik tahmini çalışmalarından, uydu görüntülerinden, hava fotoğraflarından, orman amenajman planları veya her nevi haritalardan, köy sınırları kayıt defterlerinden ve diğer kamu kurumlarından elde edilecek her türlü bilgi ve belgelerden faydalanarak köylerin tahmini alanlarını hesaplar.

g) İl/ilçe müdürlükleri, tespit çalışmaları çerçevesinde, arazi alan tespit cihazları tedarik edebilecekleri gibi uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemlerini de kullanarak kontrol

ve tespit çalışmaları yapabilir. Yerleşim birimlerine ait toplam tarım arazisi büyüklüğü ile tespiti yapılan tarım arazilerinin büyüklüğü arasındaki farkın %5 veya daha fazla olması halinde, il/ilçe müdürlükleri konuyu tahkim komisyonlarına bildirir.
ÇKS mevzuatının üçüncü bölümünde, Sisteme Kayıt Edilmeyecek Olan unsurlar yer almaktadır.

Kayıtlara dahil edilmeyecek kişi ve araziler;

Madde 10 — Aşağıda belirtilen;

a) Bu Yönetmeliğin yedinci maddesinde istenen belgelerle başvuru yapmayan çiftçiler,

b) Köy tüzel kişileri hariç olmak üzere ana sözleşmesindeki faaliyet konuları arasında tarımsal faaliyet olmayan tüzel kişiler,

c) 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 708 inci, 715 inci ve 999 uncu maddeleri, 6831 sayılı Orman Kanunu, 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16 ncı maddesinin (B) bendi ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri uyarınca, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve kamu yararına olan taşınmaz mallar ile kadastro geçmemiş birimlerde tarım arazisi vasfı olmayan ve yeni tarıma açıldığı tespit edilen alanlar üzerinde tarımsal üretimde bulunulan araziler,

d) Mülkiyeti kamulaştırılan araziler,

e) Konut veya arsa kooperatifinden kiralanan araziler,

f) Sahibi ölmüş ve mirasçıları bulunamayan tarım arazileri,

g) Tapudaki vasfı tarım arazisi olmayan arsa, çalılık, kayalık, taşlık, ham toprak ve benzeri araziler,
çiftçi kayıt sistemine kayıt edilmez.

ÇKS'nin dördüncü bölümünde Çeşitli ve Son Hükümler başlığı altındaki düzenlemelere yer verilmektedir. Yönetmeliğin dördüncü bölümünü, Yararlanma hakkı, Entegrasyon, Yürürlük ve Yürütme başlıkları oluşturmaktadır.

Yararlanma hakkı;

Madde 11 — Çiftçinin ve arazilerinin sadece ÇKS'ye kayıtlı olması, ÇKS'ye bağlı olarak yapılabilecek uygulamaların diğer şartlarını yerine getirmeksizin bu uygulamalardan yararlanma hakkı doğurmaz.

Entegrasyon;

Madde 12 — Bu Yönetmeliğin uygulamasında Bakanlık bünyesindeki elektronik ortamda bulunan mevcut verilerden yararlanılır. Bakanlıkça yürütülen uygulamalarla ilgili elde edilen elektronik ortamdaki verilerin ÇKS'ye entegre edilmesi esastır.

Yürürlük;

Madde 13 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme;

Madde 14 — Bu Yönetmelik hükümlerini Tarım ve Köyişleri Bakanı yürütülür.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Cihan NAZLI
Doğum Yeri: Ankara
Doğum Tarihi: 18.12.1980
Medeni Hali: Evli
Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Tınaztepe Lisesi – 1997
Lisans : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü 2003
Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (2003- 2006)

Çalıştığı Kurumlar

Siirt Valiliği Yatırım Yönlendirme Merkezi – 2004
Sakarya Valiliği Proje Yatırım Yönlendirme Merkezi – 2005
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanlığı – 2005

Yayınları (SCI ve diğer):

1. AB FADN Sistemine Türkiye'nin Uyumu – Tarım Ekonomisi Kongresi ANTALYA- 2006

2. AB ve Türkiye'de Tarım Sigortaları - Türk Tarım Dergisi ANKARA- 2005